

ร่วมพบ 27

ปีที่ 27
ฉบับที่ 1/2568
ISSN 1686-2635

กันยายน 2567 -
มีนาคม 2568

เรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ในงานพุทธศิลป์

04

เครื่องเงิน หรือ Lacquerware ส่วนใหญ่พบในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคล้านนา วัสดุที่ใช้ในการผลิตหาได้ง่ายในพื้นที่ และเทคนิคการตกแต่งก็ไม่ซับซ้อนเกินไป มีน้ำหนักเบา ยืดหยุ่น และไม่แตกหักง่าย...

รสชาติผ่าน มนต์เสน่ห์เปี่ยมศักยภาพ สู่การพัฒนา Gastronomy Tourism

19

'Gastronomy Tourism' หรือ 'การท่องเที่ยวเชิงอาหาร' เป็นเทรนด์การท่องเที่ยวที่กำลังมาแรงและเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยจากรายของ UNWTO คาดการณ์ว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงอาหารทั่วโลก เติบโตเฉลี่ยปีละ 16.8% และภายในปี พ.ศ. 2570 ก็จะมีมูลค่าตลาดถึง 1,796.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ...

“ล้านนาสร้างสรรค์”

เครื่องมือพัฒนาชุมชน
ด้วยการต่อยอดภูมิปัญญา
สู่การผสมผสานให้เกิด
วัฒนธรรมล้านนาร่วมสมัย

วารสาร รุ่มพยอม

จัดทำขึ้นเพื่อเสนอความเคลื่อนไหวในแวดวง
ศิลปวัฒนธรรม หวังให้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นและประสบการณ์ กำหนดการออก
ราย 6 เดือน ติดต่อส่งข่าวสารได้ที่ accl.cmu.ac.th
หรือ Email: saraban_cpac@cmu.ac.th หรือ
สำนักงานบรรณาธิการ ทศนคติหรือข้อคิดเห็นใดๆ
ที่ปรากฏอยู่ในวารสารรุ่มพยอม เป็นความคิดเห็น
อิสระของผู้เขียนแต่ละท่าน มิใช่ทรงสนะของ
กองบรรณาธิการ หรือสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
และล้านนาสร้างสรรค์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์พงษ์รักษ์ ศรีบัณฑิตมงคล (อธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

ศาสตราจารย์ปฏิบัติ ดร.เอกชัย มหาเอก (รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ปฏิบัติ ดร.เอกชัย มหาเอก

(รองอธิการบดี รักษาการแทนผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์)

รองศาสตราจารย์พิศมัย อวาทกุลพาณิชย์

(รักษาการแทนรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ ฝ่ายยุทธศาสตร์)

ดร.กรวรรณ สังขกร

(รักษาการแทนรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ ฝ่ายพันธกิจ)

ฐาปณีย์ เครือระยา

วนิดา เชื้อคำฟู

ต่อพงษ์ เสมอใจ

สันต์ทัศน์ เพ็ญจันทร์

ดร.อภิรดี เตชะศิริวรรณ

ดร.นิเวศน์ พูนสุขเจริญ

ชนาภา คำวงศ์

รพีพรรณ ศรีทะ

กิตติพันธ์ ไชยชาติ

พิทักษ์ หนานบุตร

วาสนา มาวงค์

นนทกานต์ ยอดแก้ว

สุพรรณม โนบาง

ศิวานิช กมลโรจน์

ชุติมา พรหมวัฒน์

กฤษฎา พุ่มเล็ก

โสภณลักษณ์ อินทะชุม

สกุลรัตน์ ใจพระ

ชฎาภร เจริญศิลป์

รวีพร ชัยวุฒิ

แหล่งข้อมูล

โครงการสืบสานงานเครื่องเงินไทย สู่การพัฒนางานเครื่องเงินอย่างสร้างสรรค์

โครงการฟื้นใจคนต้นเปา (Spirit of TONPAO: Crafts Revivals)

โครงการชม ชิม น่าน: ยกระดับเส้นทางวัฒนธรรมอาหารเมืองน่าน

โครงการพัฒนาผ้าทอด้วยสีล้านนาโทน (Lanna Tone Color)

เรียบเรียง

รองศาสตราจารย์พิศมัย อวาทกุลพาณิชย์

ภูมิรพี คงฤทธิ์

ฐาปณีย์ เครือระยา

คุณากร เมืองเดช

ออกแบบและจัดพิมพ์

นนทกานต์ กราฟฟิค การพิมพ์ เชียงใหม่

ผลิตโดย

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

บทบรรณาธิการ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์เชิงรุกล้านนาสร้างสรรค์โดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ ได้ร่วมบูรณาการกับคณะ และส่วนงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และ 8 จังหวัดในภาคเหนือที่มีภูมิสังคมของล้านนา เพื่อร่วมกันเคลื่อนล้านนาสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 13 ให้นำไปสู่การพัฒนาสังคม ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่ร่วมรับผิดชอบ ต่อสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยนวัตกรรม

วารสารร่มพยอม ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 นี้ จึงนำเสนอกิจกรรมและโครงการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์ล้านนาสร้างสรรค์ โดยคณะ ส่วนงานต่างๆ ร่วมกับชุมชน และสังคมของล้านนา เพื่อให้เกิดพัฒนากระบวนการ และวิธีการทำงานของชุมชนร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

หวังว่าผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา และความคิดเชิงสร้างสรรค์ในหลายมิติ กองบรรณาธิการ ยินดีเป็นอย่างยิ่ง หากผู้อ่านมีข้อคิดเห็นเสนอแนะ ข้อติชม หรือข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของวารสารร่มพยอม ให้ดียิ่งขึ้น ท่านสามารถสแกน QR Code ด้านล่างนี้ กองบรรณาธิการจะได้นำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป

ด้วยจิตคารวะ

ศาสตราจารย์ปฏิบัติ ดร.เอกชัย มหาเอก

รองอธิการบดี รักษาการแทน

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สารบัญ

เครื่องปั้นดินเผา ความสัมพันธ์ ในงานพุทธศิลป์

รองศาสตราจารย์พิศมัย อวะกุลพานิชย์
และ ภูมิรพี คงฤทธิ

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เครื่องปั้นดินเผา หรือ Lacquerware ส่วนใหญ่พบในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคล้านนา วัสดุที่ใช้ในการผลิตหาได้ง่ายในพื้นที่ และเทคนิคการตกแต่งก็ไม่ซับซ้อนเกินไป มีน้ำหนักเบา ยืดหยุ่น และไม่แตกหักง่าย แม้ว่าเชียงใหม่จะเป็นศูนย์กลางการผลิตที่สำคัญ แต่เครื่องปั้นดินเผาในอดีตมีการผลิตในพื้นที่อื่นๆ ในภาคเหนือตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวยต่อการใช้งานและการผลิตในรูปแบบและรูปร่างที่หลากหลาย เช่น ใช้ในพิธีต่างๆ เช่น พิธีวิญญานแบบดั้งเดิมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เครื่องปั้นดินเผาตอบสนองความต้องการของผู้คนและเป็นทรัพย์สินที่สะท้อนถึงสถานะ ค่านิยมและรสนิยมทางสังคม

รสชาติบ้าน มนต์เสน่ห์เปี่ยมศักยภาพ สู่การพัฒนา Gastronomy Tourism

กองบรรณาธิการ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

‘Gastronomy Tourism’ หรือ ‘การท่องเที่ยวเชิงอาหาร’ เป็นเทรนด์การท่องเที่ยวที่กำลังมาแรงและเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยจากรายของ UNWTO คาดการณ์ว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงอาหารทั่วโลก เติบโตเฉลี่ยปีละ 16.8% และภายในปี พ.ศ. 2570 ก็จะมีมูลค่าตลาดถึง 1,796.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ ผลสำรวจพบว่า 88% ของผู้บริโภคมองว่าอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างแบรนด์และยกระดับภาพลักษณ์ท้องถิ่นของจุดหมายปลายทาง เพราะฉะนั้น เรื่องอาหารจึงไม่ใช่แค่เรื่องของอกอกกิน หากยังเปรียบได้กับสินทรัพย์ที่มีทั้งคุณค่าและมูลค่าสูงในการท่องเที่ยวยุคใหม่

ปลูกชุมชนด้วยความคิดสร้างสรรค์
ฟื้นย่านหัตถกรรมคู่มือเชียงใหม่

27

ปลูกชุมชน ด้วยความคิดสร้างสรรค์ ฟื้นย่านหัตถกรรมคู่มือเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและลัณนาสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

‘ฟื้นใจคนต้นเปา (Spirit of TONPAO: Crafts Revivals)’ คือ โครงการในปีที่ผ่านมาของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและลัณนา ร่วมกับคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการตามแผนพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570) ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 6: การพัฒนาย่านสร้างสรรค์ (Creative District) และแบรนด์สร้างสรรค์ (Creative Branding) โครงการ Creative Lanna Co-Communities: กิจกรรมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ลัณนาโทน
ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ

33

ลัณนาโทน ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ

ฐาปนีย์ เครือระยา

นักบริหารงานการศึกษา
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและลัณนาสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการพัฒนาผ้าทอด้วยสีลัณนาโทน (Lanna Tone Color) เป็นโครงการที่ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แผนที่ 13 โดยบูรณาการระหว่างคณะมนุษยศาสตร์ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและลัณนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และชุมชน 10 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ จากอำเภอเชียงดาว แม่ริม สันกำแพง ดอยสะเก็ด สันป่าตอง แม่ว้าง ฮอด ดอยหล่อ ดอยเต่า จอมทอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความรู้ในการทอผ้าฝ้ายด้วยเทคนิคต่างๆ สนใจอยากจะเรียนรู้เทคนิควิธีการย้อมสีธรรมชาติ และเป็นชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ ต้องการเรียนรู้การออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้า เพื่อร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของสีย้อมร่วมกับชุมชน แล้วออกแบบผ้าทอด้วยสีย้อมธรรมชาติของแต่ละชุมชนเอง ด้วยการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นของตนเองให้เกิดประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างลักษณะเฉพาะให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้แก่ชุมชน ให้เกิดการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าทอโทนสีอัตลักษณ์ชุมชน นำไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าอันเป็นวัฒนธรรมล้านนาอย่างสร้างสรรค์

เครื่องเงินกับความสัมพันธ์ ในงานพุทธศิลป์

รองศาสตราจารย์พิศมัย อวาทกุลพานิชย์¹
ภูมิรพี คงฤทธิ์

เครื่องเงิน หรือ Lacquerware ส่วนใหญ่พบในภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะในภูมิภาคล้านนา วัสดุที่ใช้ในการผลิตหาได้ง่ายในพื้นที่ และเทคนิคการตกแต่งก็ไม่ซับซ้อนเกินไป มีน้ำหนักเบา ยืดหยุ่น และไม่แตกหักง่าย แม้ว่าเชียงใหม่จะเป็นศูนย์กลางการผลิตที่สำคัญ แต่เครื่องเงินคาดว่าในอดีตมีการผลิตในพื้นที่อื่นๆ ในภาคเหนือตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวยต่อการใช้งานและการผลิตในรูปแบบและรูปร่างที่หลากหลาย เช่น ใช้ในพิธีต่างๆ เช่น พิธีวิญญานแบบดั้งเดิมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เงินจึงตอบสนองความต้องการของผู้คนและเป็นทรัพย์สินที่สะท้อนถึงสถานะ ค่านิยมและรสนิยมทางสังคม

ในปี พ.ศ. 2567 คณะผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน ภายใต้โครงการสืบสานงานเครื่องเงินไทย สู่การพัฒนางานเครื่องเงินอย่างสร้างสรรค์ ด้วยทุนสนับสนุนจากโครงการตามวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ So3 : สร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านล้านนาสร้างสรรค์ (Creative Lanna Platform) (Creative District by Design & Culture) ย่านล้านนาสร้างสรรค์ด้วยการออกแบบและทุนวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ค้นพบแหล่งรวบรวมงานเครื่องเงินสล่า ครูช่างในพื้นที่เรียนรู้และสร้างสรรค์งานเครื่องเงิน ที่ยังคงเห็นความสำคัญ สืบทอดและถ่ายทอดงานเครื่องเงินให้กับเยาวชนรุ่นหลัง

¹รองศาสตราจารย์พิศมัย อวาทกุลพานิชย์ และภูมิรพี คงฤทธิ์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมืองแพร่

จังหวัดแพร่มีประวัติความเป็นมายาวนาน คาดว่าตั้งเมืองมาก่อนสมัยสุโขทัย วัดที่อยู่ในเขตคูเมืองเดิมล้วนแต่เป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญ วัดต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีอายุหลายร้อยปี และยังได้รับการบูรณะซ่อมแซมอยู่มาจนถึงยุคปัจจุบัน มีวัดสำคัญที่รวบรวมงานเครื่องเงินไว้ ได้แก่

วัดหลวง

วัดแห่งนี้มีอายุมาพันกว่าปีเช่นเดียวกัน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1372 สภาพในปัจจุบันถือว่ามีความสมบูรณ์มากเนื่องจากได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาตลอด ภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าแสนหลวง พระพุทธรูปปางสมาธิขนาดใหญ่ ศิลปะล้านนาผสมสุโขทัย ด้านหลังวิหารเป็นที่ตั้งของพระธาตุหลวงไชยช้างค้ำ และมีประตูวัดเก่าแก่หรือที่เรียกว่าประตูโขง ใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นเจ้าเมืองแพร่

วัดหลวง ตั้งอยู่ที่ตำบลในเวียง เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองแพร่ สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ วิหารหลวงพลนคร ด้านในประดิษฐาน “พระเจ้าแสนหลวง” พระพุทธรูปขนาดใหญ่ประทับนั่งปางสมาธิสร้างด้วยศิลปะล้านนาผสมกับสุโขทัย เป็นวิหารหลังเดียวในจังหวัดแพร่ที่มีช่อฟ้าเป็นรูปตัวหงส์ และมีโบระกาแบบล้านนา (ปัจจุบันหลุดหายไป) ด้านหลังของวิหารเป็นที่ตั้งของพระธาตุหลวงไชยช้างค้ำ พระเจดีย์ศิลปะเชียงแสน สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนทาสีขาว ศิลปะแบบล้านนา เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุที่นำมาจากเมืองหงสาวดี วัดหลวงมีประตูวัดที่เก่าแก่ เรียกว่า “ประตูโขง” ใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของเจ้าเมืองแพร่ สำหรับโบสถ์ของวัดหลวงมีชื่อว่า “โบสถ์เจ้าผู้ครองนคร” มีพิพิธภัณฑ์วัดหลวงเมืองแพร่ จัดแสดงศิลปวัตถุและงานพุทธศิลปะ คุ้มพระลอ จัดแสดงตัวอย่างบ้านแบบล้านนาโบราณ

งานรักในพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่สร้างจากไม้ลงรักปิดทองคำเปลวทาสีซึ่งตรงตามแบบแผนของการสร้างงานเครื่องรักในล้านนา ลักษณะเด่น คือ การออกแบบและการสร้างลวดลายเพื่อเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองแพร่ เช่น ลวดลายผักกูด ดอกจอก ลายดอกพุด เป็นต้น บางส่วนได้รับอิทธิพลของรูปแบบการสร้างจากกรุงเทพ (พระนคร) ซึ่งในอดีตได้มีการส่งพระสงฆ์เดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยจากที่นั่น

พระพุทธรูปไม้แกะสลัก
ลงรักปิดทองทาสี
บนแท่นอาสนะ

พระพุทธรูปไม้แกะสลัก
ลงรักปิดทองแบบล้านนา
บนที่ปพระธรรมล้านนาขนาดเล็ก

วัดหลวง

เขียนมากหรือ
ขันมากไม่เผลอ

หีบคำภีไบลาน ลงรักชุดลายทาสาด

เขียนมากไม่เฝ้าชลงรัก ชุติลาย

วัดสูงเม่นอยู่จากตัวเมืองแพร่สิบกิโลเมตร เดิมเรียกว่า วัดสูง เหม่น คำว่าสูง หมายถึง การอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก และคำว่า เหม่น มาจากสัตว์ตระกูลหนู ชื่อว่า เม่น วัดสูงเม่น จึงหมายถึง วัดที่อยู่เขตที่มีเม่นมาก สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีต่อเนื่องสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ภายในวัดประกอบด้วย อุโบสถเก่าแก่ ศิลปะแบบ ล้านนา โครงสร้างไม้ตกแต่งด้วยลวดลายแบบพื้นเมืองผสมศิลปะพม่า มีเสาจำนวนสิบหกต้น ลงรักสีดำ ปิดทอง ลวดลายเถาวัลย์ เสาแต่ละต้นมีลวดลายแตกต่างกัน เพดานฉงงามด้วยลวดลายแบบพม่า หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผา หน้าบันสลักเป็นรูปนาคเกี้ยว เจดีย์ทรงกลมเหลี่ยม หอพระไตรปิฎกฉลุลายภาษาไทยบาลี อีกทั้งมีโบราณวัตถุล้ำค่าที่น่าสนใจ ทั้งพระพุทธรูปแกะสลักด้วยไม้ พระพุทธรูป ถอดชิ้นส่วนได้ และคัมภีร์ใบลานที่สมบูรณ์มากที่สุด ในประเทศไทย

พิพิธภัณฑ์คัมภีร์ไบเบิลไบเบิลสูงเม่น ที่จัดแสดงเรื่องราวประวัติ ประเพณี พิธีทางธรรม และตัวอย่างคัมภีร์ไบเบิลที่ทำขึ้นมาเก่าและใหม่ รวมถึงผ้าห่อคัมภีร์ไบเบิลหลากหลายลวดลาย ในทุกเดือนมกราคม ของทุกปี วัดสูงเม่นจะจัดประเพณีตากธัมม์ ตานข้าวใหม่ หิงไฟพระเจ้า ซึ่งเป็นประเพณีที่สูญหายไปกว่า 200 ปี วัดสูงเม่นได้เริ่มวิจัยประเพณีตากธัมม์ คือการนำคัมภีร์ธัมม์ไบเบิลออกมาผึ่งแดดเพื่อไล่ความชื้น การตานข้าวใหม่ คือการทำบุญหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับด้วยข้าวที่เก็บเกี่ยวใหม่ ส่วนการหิงไฟพระเจ้า คือความเชื่อที่ว่าเมื่ออากาศหนาวมากพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธรูปในวิหารน่าจะหนาวเย็นด้วย จึงมีการหาไม้พินมาจุดเผาผิงให้พระพุทธรูปคลายหนาว กิจกรรมนี้ แสดงให้เห็นถึงวิถีความสัมพันธ์แห่งการสืบทอดมรดกคัมภีร์ธัมม์ที่ข้ามพรมแดนระหว่าง ล้านนา ลาว และไทย เป็นความสัมพันธ์ที่ใช้หลักธรรมตามประเพณี

ภายในวัดสูงเม่น ยังมีหอธรรม์คัมภีร์โบราณ และตู้ธัมม์
แห่งจิตวิญญานเป็นโบราณสถานที่จัดเก็บรวบรวมรักษา และ
อนุรักษ์คัมภีร์โบราณที่มีอยู่ก่อนเดิม และที่สร้างใหม่ นำมาโดย
หลวงปู่ครูบามหาเถร มุ่งหวังให้คัมภีร์ดังกล่าวมีอายุยืนยาว
ตามคำปรารภนาของผู้สร้างคัมภีร์ที่จารไว้ท้ายคัมภีร์ เป็นแหล่ง
เก็บรวบรวมคัมภีร์ธัมม์ซึ่งมีจำนวนมากกว่าหนึ่งหมื่นผูก

หรือถ้านับเป็นใบลาน มีจำนวนกว่าสิบล้านใบลาน แต่ละคัมภีร์ถือเป็นคัมภีร์โบราณอายุไม่ต่ำกว่าสองร้อยปี สุดท้ายหอไตรปิฎกอักขระ ภาษาล้านนา มีคัมภีร์ใบลานอยู่ 1,785 เรื่อง โดยจัดเรียงและแบ่งเป็น สามหมวด ได้แก่ พระวินัย พระสุตตันตะ และพระอภิธรรม อีกทั้งถือเป็นสถานที่เวียนธรรมคัมภีร์พระไตรปิฎกล้านนาแห่งเดียวในประเทศไทย

การสร้างคัมภีร์จะมีส่วนประกอบสำคัญอยู่สามส่วนด้วยกันคือ

1. ใบลานที่จารตัวอักษรล้านนา สร้างจากใบลานนำมาต้มแล้วตากยัดให้ใบตาลเรียบแล้วจารด้วยเหล็กแหลมเป็นภาษาล้านนา ย้อมด้วยผงถ่านหรือเขม่าจากหม้อหุงต้มเพื่อให้เกิดร่องรอยตัวอักษรที่ชัดเจนขึ้น
2. ไม้ประทับธรรม สร้างจากไม้อาจจะมีการแกะบ้างลงยางรักเคลือบผิว ขูดหรือเขียนแล้วใช้ทองคำเปลวเป็นส่วนประกอบให้เกิดเป็นลวดลาย โดยจุดประสงค์คือเพื่อความสวยงามในการใช้งาน
3. ไม้ปัญจึก (บัญชา) สร้างจากไม้แกะลวดลายให้เกิดความสวยงาม ประดับด้วยทองคำเปลว จุดประสงค์เพื่อเขียนบันทึกชื่อของแต่ละประทับธรรมนั้นๆ ว่าเขียนเรื่องอะไรเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

ไม้ประทับธรรม ลงรักเขียนลายรดน้ำและลายคำ

ไม้ปัญจึก ลงรักปิดทองขูดตัวอักษรล้านนา

ไม้ปัญจึก
บนห่อคัมภีร์ใบลาน

บาตรพระ
บนขาลงรักปิดทอง
เขียนชาด

ภาพลายละเอียด
การเขียนลายรดน้ำ

ตู้พระธรรมแบบพระนคร ลงรักเขียนลายรดน้ำ

วัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น

วัดพระหลวง หรือ วัดพระธาตุเนิ้ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นโบราณสถานเก่าแก่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านพระหลวงในปัจจุบัน วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด วัดพระหลวงธาตุเนิ้งมีประวัติความเป็นมาจากตำนานวัดพระหลวง ซึ่งเรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 โดยพระครูปัญญาภิชัย เจ้าอาวาสรูปที่ 13 ได้กล่าวว่า แต่เดิมหมู่บ้านและวัดพระหลวงแห่งนี้ เคยเป็นป่าใหญ่ดงหลวงมาก่อน มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาทึบ มีกลุ่มชนหนึ่ง เข้าใจว่าเป็นพวกม่านหรือพม่า ได้พากันมาบุกเบิกป่าดงหลวง แล้วตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และสร้างวัดขึ้นพร้อมทั้งสร้างพระเจดีย์ครอบงูไว้ จึงเกิดเป็นหมู่บ้านและวัดขึ้น และได้อพยพหรือถูกกวาดต้อนเนื่องจากสงคราม ปล่อยให้หมู่บ้านและวัดร้างอีกเป็นเวลานาน จนเกิดเป็นป่าใหญ่ดงหลวง โบสถ์วิหารสิ่งก่อสร้างสลักหักพังเหลือแต่ซากและแนวขอบเขตของวัด จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2330 ได้มีชนกลุ่มไทลื้อ ชาวเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พากันอพยพลงมาทางใต้ถึงบ้านสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยมีพระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน 3 วัด 3 หมู่บ้าน มาสร้างบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านขึ้น และช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างตลอดจนพระประธานองค์ใหญ่ในวิหาร และให้ชื่อวัดนี้ว่า “วัดพระหลวง” และหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านพระหลวง” วัดพระหลวงมีโบราณสถานที่มีความสำคัญหลายแห่งคือ เจดีย์วัดพระหลวง หอไตร หอระฆัง วัดพระหลวงธาตุเนิ้ง มีประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีนมัสการพระธาตุเนิ้ง

หอไตร วัดพระหลวงมีความพิเศษโดยรูปแบบการสร้างอาคารเป็นทรงต่ำติดพื้นมีมุขจั่วทางเข้าด้านหน้าสองทาง เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ตกแต่งอาคารด้วยงานรักเขียนลวดลายด้วยลายคำล้านนาและลายรดน้ำ ภายในอาคารบรรจุหีบธรรมและตู้ธรรมที่สร้างจากไม้ ฉาบเคลือบด้วยยางรักและเขียนลายรดน้ำอยู่หลายชั้น

พิพิธภัณฑ์วัดพระหลวงเป็นวัดที่จัดทำพิพิธภัณฑ์ไว้ในอาคารโดยอยู่ชั้นที่สองและจัดวางศิลปะวัตถุอย่างเป็นหมวดหมู่ เช่น วิหารน้อย ชันหมาก พระพุทธรูปไม้ ประกับธัมม์ ชันโอ และ อีกหลายชิ้นที่สร้างและใช้ส่วนประกอบจากยางรัก ชาดและทองคำเปลว

ภาพวิหารน้อยแกะสลักไม้
ลงรักปิดทองเขียนชาด

ภาพขันโตกไม้กลึง
ลงรักปิดทองลงชาด
เขียนลายคำ

ขันแก้วทั้งสามแกะสลักไม้
ลงรักลงชาดเขียนลายคำ

ขันดอก (ขันเอา)
ไม้กลึงลงรัก

เมืองน่าน

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2368 ภายใต้การนำของพญาภูคา น่านเคยเป็นนครรัฐเล็กๆ ในลุ่มแม่น้ำน่านในเทือกเขาทางตะวันออกของภาคเหนือ มีศูนย์กลางการปกครองในเมืองหยาง ซึ่งเชื่อกันว่าตั้งอยู่บนฝั่งใต้ของแม่น้ำย่างใกล้กับเทือกเขาตอยภูคา ในปี 1993 กษัตริย์ติโลกราชแห่งเชียงใหม่ทรงปรารภนาที่จะควบคุมน่านและบ่อเกลือ พญาอินตาแก่นท้าวไม่สามารถต้านทานได้และหลบหนีไปยังเมืองฉะเหลียง (ศรีสัชนาลัย) ส่งผลให้น่านถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรล้านนา เป็นเวลาเกือบ 100 ปี น่านซึมซับศิลปะและวัฒนธรรมล้านนา และถูกทิ้งร้าง ในปี พ.ศ. 2321 - 2344 ในปี พ.ศ. 2446 พระบาทสมเด็จพระเจ้าจุฬาลงกรณ์ทรงยกเจ้าพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชเป็น “พระเจ้านครน่าน” ซึ่งเป็นตำแหน่งแรกและแห่งเดียวในประวัติศาสตร์ของน่าน

วัดพญาวัด อำเภอเมืองน่าน

วัดพญาวัด ตั้งอยู่ตำบลคูใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดโบราณทางพุทธศาสนา พื้นที่ของวัดอยู่ในเขต “เวียงวัดพญาวัด” อันเป็นเวียงโบราณริมแม่น้ำน่าน คาดว่าสร้างขึ้นก่อนการสร้างเมืองน่าน ซึ่งเมืองน่านสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1911 ปีสุดท้ายของรัชกาลพระเจ้าอุทอง แห่งกรุงศรีอยุธยา โดยย้ายเมืองมาจากบริเวณภูเวียงแซ่แห่ง บริเวณวัดพระธาตุแช่แห้งในปัจจุบัน มาสร้างเมืองใหม่ ณ ริมฝั่งน้ำน่านทางทิศตะวันตก โดยคาดว่าวัดพญาวัดสร้างขึ้นพร้อมเวียงพญาวัดซึ่งมีอายุมากกว่า 600 ปี

พิพิธภัณฑ์วัดพญาวัด จะอยู่ในส่วนของสะสมที่ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้สะสม งานพุทธศิลป์ที่ท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเก็บสะสมไว้จะมีความหลากหลายในชนิดของผลงาน และมีความงามที่ถูกคัดสรรมาแล้ว เช่น พระพุทธรูป แผงพระ เป็นต้น

ไม้ประทับธรรม
แกะลายลงรักทาชาด

พระพุทธรูปไม้
แกะไม้ลงรักปิดทอง
ประดับการจกเงิน

พระพุทธรูปไม้ยืนแกะสลัก
ลงรักปิดทอง

ชุดเครื่องสูงไม้แกะสลัก
ลงรักปิดลายคำ

วัดสวนหอม อำเภอเมืองน่าน

บ้านสวนหอม ตั้งอยู่ที่ตำบลผาสิ่งห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ชาวบ้านได้สร้างวัดสวนดอกครั้งแรก ประมาณ ปี พ.ศ. 2309 สร้างขึ้นในดงป่า ในปี พ.ศ. 2366 บ้านสวนดอก ได้รวบรวมกำลังทรัพย์สร้างวัดขึ้นใหม่ คือ วัดสวนหอม อาคารศาสนประกอบด้วย วิหาร กุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุ ได้แก่ พระพุทธรูป วัดสวนหอม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2502 มีพระอธิการอุดธิยา เป็นเจ้าอาวาส รูปแรกของวัด

วัดสวนหอม พระครูผาสูกนันท์วัฒน์ เจ้าอาวาส วัดสวนหอม ได้จัดทำโครงการส่งเสริมให้มีการตีกลองบูชา ซึ่งเครื่องเป็นเครื่องดนตรีของชาวล้านนา เพื่อให้เยาวชน ได้เรียนรู้และฟื้นฟูให้สูญหาย และได้รวบรวมช่างแกะไม้ ในเมืองน่านไว้จำนวนหนึ่ง รวมถึงช่างด้านลงรักปิดทอง เอาไว้ ปัจจุบันมีการแกะพระพุทธรูปและลงรักปิดทอง และยังมีช่างแกะไม้เพื่อสร้างเป็นหัวเรือเมืองน่าน ภายในวัด ยังมีพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กไว้เก็บสะสมพระพุทธรูปและของมีค่า จำนวนหนึ่ง

ภาพพระพุทธรูปไม้แกะสลัก
ลงรักปิดทองทาชาด

ภาพพระสังกัจจายน์ไม้แกะสลัก
ลงรักปิดทองทาชาด
ประดับกระจกจีน

ภาพหัวเรือไม้แกะสลักต้นแบบเมืองน่าน

ภาพหัวเรือไม้แกะสลักทาสีสมัยใหม่

วัดเจติย อำเภอมืองน่าน

วัดเจติย ตั้งอยู่ที่ตำบลตุ้ใต้ อำเภอมืองน่าน ตามประวัติศาสตร์ พระครูบาปาวะละ และท้าวอาวุธ ได้พาชาวบ้านมาตั้งรกรากอยู่บริเวณทิศเหนือของบ้านเจติย ในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2352 ในขณะนั้นยังไม่มีวัดในหมู่บ้าน ต้องไปทำบุญที่วัดพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งต้องข้ามแม่น้ำไปด้วย ความลำบากเพราะการเดินทางไปมาไม่สะดวก จึงได้ร่วมกันขนทรายขึ้นมาจากแม่น้ำน่านแล้วนำมาก่อสร้างเป็นเจติยทรายขึ้นเหนือหมู่บ้าน ใกล้ฝั่งแม่น้ำน่าน แต่เนื่องจากการกัดเซาะตลิ่งพังทลายหลายรอบ จนในที่สุด ชาวบ้านได้สร้างวัดใหม่อีกครั้งอันเป็นที่ตั้งของวัดเจติยในปัจจุบัน ในการสร้างวัดนี้ โดยการเริ่มจาก ท้าวกิน ในปี พ.ศ. 2325 ซึ่งเป็นผู้นำบ้านเจติย เจ้าครูบาจินะหรือจิ้นชัย เป็นเจ้าอาวาสวัดเจติย ภายหลังท่านได้มรณภาพลง ครูบาโนชัยหรือครูบาโน เป็นผู้รักษาการสืบมาตามลำดับ

ในปี พ.ศ. 2472 เจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่าน ได้ประธานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย ทั้งองค์เป็นทองสำริดขนาดหน้าตักกว้าง 112 ซม. ฐานกว้าง 105 ซม. สูงจากฐาน 162 ซม. และธรรมมาสน์ซึ่งเป็นศิลปะแบบล้านนามาประดิษฐานไว้ในพระวิหาร

พระปลัดพิชณ ญาณเมธี พระปลัดได้สะสมของเก่าที่เป็นเครื่องเงินตามต้นแบบฉบับเมืองน่าน โดยท่านได้สรุปว่า เครื่องรักเมืองน่านจะมีสีดำจากยางรักเป็นส่วนใหญ่ และมีขนาดไม่สูงมากนัก จึงมีบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องเงินเมืองน่านว่า “เครื่องดำ ต่ำ เตี้ย”

พระพุทธรูปไม้แกะสลัก
ไม่ลงรักเขียนชาด
ประดับกระจกจิ้น

แผงพระพิมพ์แกะสลัก
ไม่ลงรักเขียนชาด

ขันหมากไม้ไผ่ขัดลงรักเขียนชาด

ขันหมากไม้ไผ่ขัดลงรักทาสีชาด

วัดดอนแก้ว อำเภอท่าวังผา

วัดดอนแก้ว ตั้งอยู่ที่ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน วัดดอนแก้ว สร้างเมื่อ พ.ศ. 2370 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2527 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดดอนแก้วเดิมชื่อวัดกอกหรือวัดกอกแก้ว ตำบลแงงสมัยนั้นตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำน่านด้วยโครงสร้างด้วยไม้ไผ่สีสุกไม้ซางไม้รวก ได้สร้างขึ้นหลายครั้ง พอมาถึงปี พ.ศ. 2490 ได้ก่อสร้างกุฏิวิหารด้วยไม้เนื้อแข็ง และได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาตลอดจนถึงปี พ.ศ. 2527 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ในวัดมีปูชนียวัตถุหรือทรัพย์สินคือพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ใหม่ 3 องค์ และพุทธรูปทองสัมฤทธิ์องค์เล็กอีกหลายองค์

พิพิธภัณฑสถาน วัดดอนแก้วเป็นชุมชนไทเขินเดิมที่ตั้งรกรากที่บริเวณนั้น เดิมมีการทำเครื่องเงินอย่างแพร่หลายแต่ปัจจุบันไม่หลงเหลืออยู่ ภูมิปัญญาที่หลงเหลืออยู่ สิ่งที่สามารถสืบรากได้ก็มาจากพิพิธภัณฑสถานภายในวัดที่หลงเหลืออยู่ภายในห้องแสดงผลงานมีผลงานหลายชิ้นที่น่าสนใจ เช่น ชันโอ ชันหมาก หีบธรรม เป็นต้น

หีบธรรมล้านนา
ลงรักเขียนลายรดน้ำ

ขันหมากลงรัก

ขันโตกไม้กลึงลงรัก

ขันหมากลงรัก

วัดแสงดาว อำเภอภูเพียง

วัดแสงดาว ตั้งอยู่ที่ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง เป็นอีกหนึ่งวัดเก่าแก่ของจังหวัดน่าน สร้างขึ้นโดย ครูบาอินตะ ซึ่งได้ชื่อเป็นครูบามหาปาเมื่อปี พ.ศ. 2490 เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านแสงดาว ยึดโยงวัดกับชาวบ้านอย่างเหนียวแน่น มายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกว่า 80 ปี โดยเฉพาะด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญางานฝีมือเชิงช่างพุทธศิลป์ของกลุ่มช่างศิลป์ท้องถิ่นและครูช่าง หรือที่ชาวเหนือเรียกกันว่า “สล่า” มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นแบบเจียบๆ ในหมู่บ้าน

กรอบแกะสลักไม้ปั้นลาน
ลงสีปิดทองลายพญานาค
ประดับกระจกจีน

พระครูศรีนันทบัณฑิต (ชนพล) รองเจ้าคณะอำเภอ
ภูเพียง เจ้าอาวาสวัดแสงดาวและประธานกลุ่มพุทธศิลป์น่าน
ที่คนน่านรู้จักและเรียกขานกันว่า “พระอาจารย์มหาโล่”
แกนหลักสำคัญที่ทำให้เกิด “ศูนย์การเรียนรู้พุทธศิลป์
วัดแสงดาว” ซึ่งใช้พื้นที่ของวัด เป็นพื้นที่เรียนรู้และรวบรวม
ภูมิปัญญางานช่างพุทธศิลป์เมืองน่าน ทั้งงานไม้ งานปูน
ปั้นสด งานลงรักปิดทอง ภายใต้ความมุ่งมั่นให้เกิดการฟื้นฟู
และอนุรักษ์สืบสานงานช่างพุทธศิลป์ให้คงไว้เป็นมรดกของ
ชาวเมืองน่าน มีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนร่วมพัฒนา
ศูนย์แห่งนี้ ทั้งจากการขับเคลื่อนสถาบันช่างศิลป์ท้องถิ่น
ของโครงการจัดตั้งวิทยาลัยสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และ
ศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย หรือ TASSHA (Thailand
Academy of Social Sciences, Humanities and Arts)
กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)
ซึ่งมุ่งเน้นโครงการฐานข้อมูลพุทธศิลป์ เครื่องเงินและหัตถกรรม
การฝึกอบรมช่างศิลป์ สอดคล้องกับโครงการช่างศิลป์ของ
สำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.) และโครงการจัดทำหลักสูตรมรดก
วัฒนธรรมงานหัตถกรรมพื้นถิ่นน่าน เพื่อขับเคลื่อนเมืองน่าน
สู่การเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO
ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. โดยมีศูนย์น่านศึกษา
หออัตลักษณ์นครน่าน วิทยาลัยชุมชนน่าน เป็นหน่วยประสาน
และร่วมดำเนินการในฐานะสถาบันการศึกษาที่มีการพัฒนา
เป็นหลักสูตรพุทธศิลปกรรมท้องถิ่นน่าน ได้แก่ แกะสลัก
พระพุทธรูปไม้ งานปูนปั้นสด การลงรักปิดทอง คัมภีร์ใบลาน
งานปักผ้าหน้าหมอน เกิดกิจกรรมฝึกทักษะและเรียนรู้งาน
เชิงช่างศิลป์ ถ่ายทอดไปสู่ผู้คนที่สนใจกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่ม
ช่างฝีมือ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มพระสงฆ์ สามเณร และ
ผู้ที่สนใจงานช่างฝีมือ โดยผลงานส่วนหนึ่งถูกรวบรวมและ
แสดงไว้ที่หออัตลักษณ์นครน่าน การสร้างเครือข่ายของกลุ่ม
พระสงฆ์ ครูช่างและศิลปินทำให้เกิดความแข็งแกร่งขึ้นและ
สามารถรวบรวมศิลปวิทยาการไว้ด้วย

กรอบแกะสลักไม้
แกะสลักลวดลายดอกโบตั๋น
ลงสีปิดทอง

แท่นวางตาลปัตร
แกะสลักไม้ปั้นลวดลาย
ประดับกระจกจีน
ลงสีปิดทอง

บุษบกแกะสลักไม้
ปั้นลวดลายข้างรอบและเทวดา
ลงสีปิดทอง

กิจกรรมการสืบทอดงานพุทธศิลป์

หลังจากการลงพื้นที่ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2567 เพื่อสำรวจชุมชนเรียบร้อยแล้ว จึงได้ข้อสรุปในการจัดกิจกรรมแรกคือการฟื้นฟูการทำคัมภีร์ใบลานแบบโบราณโดยการนำใบลานมาจาร โดยวิทยากร นายพุทธิคุณ ก่อทอง สล่าท้องถิ่นจังหวัดแพร่ และทำไม้ประทับคัมภีร์ โดยวิทยากร นายชัยวัฒน์ รัชตะวงศ์ชัย ศิลปินงานหัตถศิลป์ล้านนา ให้เกิดเป็นขึ้นของงานพุทธศิลป์กรรมที่จะใช้ได้ต่อไป กระบวนการเริ่มจาก

กิจกรรมการทำคัมภีร์ใบลานแบบโบราณ

- 1) การสำรวจต้นลานที่สามารถจะนำใบลานมาใช้ซึ่งใบลานต้องมีอายุมากกว่า 1 ปีขึ้นไปและมีความหนาพอสมควร
- 2) เก็บใบลานและนำมาฉีกออกเพื่อให้แยกออกจากกันหรือคำพื้นถิ่นภาษาพื้นถิ่นเรียกว่า “การแหกใบลาน”
- 3) นำใบลานทั้งหมดมาฉีกเป็นก้อนกลม แล้วต้มกับเครื่องสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ข่าและใบมะกรูด เพื่อกำจัดกลิ่นของใบลาน ต้มทิ้งไว้ด้วยความร้อนปานกลางคงที่เป็นเวลา 1 คืน
- 4) ในตอนเช้านำใบลานทั้งหมดออกมาคลี่แล้วนำไปตากให้แห้งด้วยลมให้แห้ง นำมาเรียงให้เป็นแผ่นซ้อนกันและตัดหัวท้ายให้มีขนาดพอดีกับคัมภีร์ใบลาน โดยมีความยาว เช่น 30 ซม.หรือ 40 ซม. เป็นต้น
- 5) หนึบหรือหีบใบลานจะเป็นการทำให้ใบลานอยู่ในลักษณะของการถูกบีบอัดและรัดด้วยเชือกเพื่อให้ใบลานมีความตรงเรียบเนียนเป็นเวลา 1 วัน เพื่อที่จะนำไปจารด้วยเหล็กแหลม
- 6) การจารใบลานจะจารเป็นตัวหนังสือของภาคเหนือหรือเราเรียกว่า “ตัวเมือง” โดยครูช่างจะทำการจารเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับพระเณร เรื่องที่ใช้ในการงานคัมภีร์นั้นจะเป็นเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธบัญญัติพุทธประวัติ ปัญญาสชาติกเรื่องต่างๆ หลังจากจารคัมภีร์ใบลานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องใช้เขม่าจากการเผาฟืนหรือการต้มใบลานที่ติดอยู่ข้างภาชนะนำมาเช็ดให้ทั่วคัมภีร์ใบลานเพื่อให้เขม่านั้นเข้าไปอุดรูบริเวณร่องรอยที่เขียนภาษาล้านนาเอาไว้เพื่อให้เกิดปรากฏเป็นตัวหนังสือสีดำเข้มสามารถอ่านได้ง่าย เป็นอันเสร็จพิธีในการงานใบลาน

ภาพกิจกรรม วันที่ 3 - 5 เมษายน 2567 ณ วัดร่องฟอง จังหวัดแพร่

ภาพการหนึบหรือหีบใบลาน

ภาพการจารใบลาน

กิจกรรมเขียนลายรดน้ำบนไม้ประกับธรรม

ไม้ประกับธรรม สร้างจากไม้สักที่มีขนาดพอดีหรือเกินกว่าขนาดของคัมภีร์ใบลานไปด้านละนิดหน่อยหลังจากนั้นจึงนำมาทาส้มกรักรักและนำมาลงอย่างรักทับลงไปประมาณ 3 ชั้นเพื่อให้เกิดความมันเงา ก่อนที่จะนำไปเขียนลวดลายบางชิ้นอาจจะใช้สีแดงชาดหรือหางที่ภาคเหนือเรียกกัน นำมาฉาบบนยางรักอีกทีเพื่อให้ได้พื้นสีแดง

ขั้นตอนต่อไปคือขั้นตอนการเขียนลายรดน้ำเพื่อประดับตกแต่งโดยการถวญความรู้เรื่องวิธีการขั้นตอนการเขียนลวดลายให้พระเถระที่เข้าร่วมกิจกรรมเขียนลายรดน้ำโดยใช้น้ำยาหรดาล เชื้อยางรักและปิดทองคำเปลว รดน้ำตามลำดับ ลวดลายที่ใช้ที่นำมาใช้จะเป็นลวดลายที่มีอยู่ในท้องถิ่นเดิมแล้วที่เราสำรวจค้นพบตั้งแต่ต้น โดยการเก็บข้อมูลพิพิธภัณฑสถานและนำลวดลายมาแปลงเป็นลายเส้นและออกมาเขียนอีกครั้งหนึ่งเพราะว่าลวดลายที่เก็บมานั้นเดิมทีมีทั้งลายเขียนและลายลวดลายจากการแกะสลัก เพื่อให้นำมาใช้ได้ง่ายขึ้นจึงแปลงให้ชัดเจนขึ้น

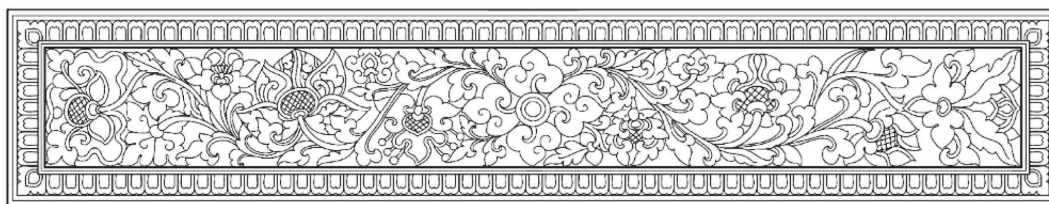
จากการจัดกิจกรรมการทำคัมภีร์ใบลานและทำไม้ประกับธรรมขึ้นมาทำให้ได้สร้างทายาททางการสร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลป์กรรมเพิ่มขึ้นอย่างน้อยในกิจกรรมนี้เป็นจำนวนมากกว่า 50 รูป ตอนนี้ได้รับความรู้และนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานโดยการนำกิจกรรมการเขียนลายรดน้ำไปทำโครงการทางศิลปะเพื่อเข้าประกวดในกลุ่มของโรงเรียนปริยัติธรรมภาคเหนือทั้งหมดโดยได้คะแนนเป็นลำดับที่ 2 คือได้ตำแหน่งรองชนะเลิศในการประกวดงานพุทธศิลป์กรรมของนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรมภาคเหนือ นับว่าเป็นการนำองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการเขียนลายรดน้ำนำไปใช้กับงานพุทธศิลป์กรรมที่ส่งผลลัพธ์ที่ดีและมีแนวทางในการสืบทอดงานพุทธศิลป์กรรมได้เป็นอย่างดี

ภาพการเขียนลายรดน้ำบนไม้ประกับธรรม วันที่ 5-7 มิถุนายน 2567 ณ วัดร่องพอง จังหวัดแพร่

ภาพผลงานลายรดน้ำบนไม้ประกับธรรม

ลวดลายไม้ประกับธรรม วัดสูงเม่น จังหวัดแพร่

ภาพพระมหาสิทธิชัย ปญญาไวย เจ้าอาวาสวัดร่องฟอง

กิจกรรมระดมความคิดและเสวนาครูช่างพุทธศิลป์ในน่าน

ความสำคัญของเครื่องเงินในจังหวัดน่านยังคงมีการใช้งานกันอย่างประจำ แต่ครูช่างเกี่ยวกับเรื่องของเครื่องเงินนั้นมีอยู่จำนวนน้อยมาก คณะผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมระดมความคิดโดยพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นแกนนำของกลุ่มพุทธศิลป์เมืองน่าน ในด้านทิศทางและแนวทางเพื่อหาแนวทางในการดำรงอยู่ของงานพุทธศิลป์ของเมืองน่านต่อไป

ภาพกิจกรรมเสวนา “ทิศทางการรื้อเมืองน่านจากในอดีตสู่ปัจจุบันและการปรับตัวสู่อนาคต”
ณ ศูนย์พุทธศิลป์วัดแสงดาว วันที่ 14 พฤษภาคม 2567

การจัดกิจกรรมเสวนาครูช่างพุทธศิลป์เมืองน่านได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยการนำของพระเจ้าอาวาสวัดแสงดาว เจ้าอาวาสวัดสวนหอม เจ้าอาวาสวัดพญาวัต และพระปลัดพิชญ์ ญาณเมธี จากวัดเจติยซึ่งเป็นอาจารย์อยู่ที่โรงเรียนนันทบุรี อำเภอมืองจังหวัดน่าน ซึ่งสอนเกี่ยวกับพุทธศิลป์กรรมให้กับสามเณรที่เรียนต่อในระดับมัธยม และ คุณญาณ สองเมืองแก่น จากการจัดงานเสวนาในครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงว่า งานพุทธศิลป์กรรมเมืองน่านมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวและมีรูปแบบของตัวเองอย่างเด่นชัดการสืบทอดทางพุทธศาสนาพุทธศิลป์กรรมของเมืองน่านนั้นยังคงดำเนินต่อไป มีการจัดตั้งหรือการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันทลายในการสร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลป์กรรมมีจำนวนลดน้อยลง ในอนาคตจะมีการจัดกิจกรรมที่มากขึ้นเพื่อเผยแพร่งานด้านพุทธศิลป์กรรมให้มากขึ้นกว่านี้ โดยต้องการการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ ทางภาครัฐและสถานศึกษาเป็นต้น

กิจกรรมค้นหาทายาทพุทธศิลป์กรรมเมืองน่าน

ทายาททางพุทธศิลป์กรรมเมืองน่าน จริงๆ แล้วมีอยู่หลายคนแต่ในหน้าที่นี้เราจะยกตัวอย่างมา 2 คน เนื่องจาก 2 ท่านนี้ยังปฏิบัติงานเกี่ยวกับพุทธศิลป์กรรม

1. นายศิลป์ชัย อุ่นใจ เรียนที่คณะจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลังออกจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้วได้ทำการรับเหมาเขียนงานตามวัดต่างๆ และก่อสร้างโบสถ์วิหาร เพื่อซึ่งมีความรู้ในด้านนี้มาตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมมาแล้ว เนื่องจากในสมัยมัธยมได้บวชเรียนและรับใช้พระพุทธรูปศาสนาได้ซึมซับ จึงทำให้สืบทอดในเรื่องของงานพุทธศิลป์กรรมต่อไปจนถึงทุกวันนี้ โดยจุดเด่นของนายศิลป์ชัย อุ่นใจ คือการเขียนลวดลายที่มีความอ่อนหวานแต่ส่วนใหญ่แล้วจะทำในพื้นที่ขนาดใหญ่และเริ่มจากการก่อสร้างตั้งแต่แรกเป็นต้น เช่น การก่อสร้างอาคารโบสถ์วิหาร

ภาพนายศิลป์ชัย อุ่นใจ ทายาทพุทธศิลป์เมืองน่าน แด้มหาง

2. ชัยวัฒน์ รัชตะวงศ์ชัย เป็นลูกหลานของชาวน่านโดยกำเนิดซึ่งเกิดจากเกิดที่อำเภอบ้านหลวงและได้มาศึกษาต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนนันทบุรี และชื่นชอบพุทธศิลป์มาตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมจากนั้นในระดับมหาวิทยาลัยได้เข้าเรียนต่อในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในสาขาพุทธศิลป์ ซึ่งนายชัยวัฒน์ได้นำความรู้จากการเรียนพุทธศิลป์นี้มาใช้ต่อยอดในการรับเขียนงานพุทธศิลป์หรือการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ในเมื่อน่านและปัจจุบันก็ยังทำงานเครื่องรักอยู่เป็นประจำ

ภาพนายชัยวัฒน์ รัชตะวงศ์ชัย ทายาทพุทธศิลป์เมื่อน่าน ลายรดน้ำ

ปัจจุบัน การสร้างข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรืองานพุทธศิลป์ จะเป็นลักษณะการสร้างโดยยึดถือหลักราคาถูก สร้างได้รวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การสร้างพลาสติกทดแทนหรือนาสีแห้งเร็วเข้ามาทดแทนการใช้งานของยางรัก และวัสดุไม้หรือโลหะ ทำให้คุณค่าของงานพุทธศิลป์มีลักษณะของการเสื่อมถอย และไม่คงอยู่ของคุณค่าที่น่าทะนุถนอม การสร้างทายาทพุทธศิลป์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะสืบทอดการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์และความงามและความรู้ถึงคุณค่าของสิ่งนั้นๆ ให้อยู่คงอยู่ เมื่อน่านก็เช่นกันเป็นเมืองที่ควรจะสืบทอดโดยการสร้างทายาทไว้หลายๆ ลักษณะรูปแบบเพื่อให้งานพุทธศิลป์ยังคงอยู่เช่นเดียวกับเครื่องรักในเมืองน่านซึ่งปัจจุบันมีสืบทอดน้อย ทำให้งานรักของเมื่อน่านค่อยๆ สูญหายไป การกระตุ้นสังคมให้ระลึกหรือตระหนักรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมคุณค่าของศิลปกรรมและการใช้ประโยชน์จากสิ่งธรรมชาติและสิ่งรอบตัวเป็น เรื่องสำคัญ

อ้างอิง

- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. 2551. สัมมนาวิชาการศึกษาอย่างรักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
- กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. 2564. การศึกษาแนวคิดบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์
- หัตถอุตสาหกรรม. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564.
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. 2562. เครื่องเงินล้านนา. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 11 ฉบับที่ 22 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562
- พิเชฐ สายพันธ์(บรรณาธิการ). 2557. วัฒนธรรมรักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. พิพิธภัณฑสถานธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ กรุงเทพฯ : บริษัท โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์ จำกัด
- ชัยพงษ์ สำเนียง. 2565. ประวัติศาสตร์เมืองแพร่ กรุงเทพฯ : แสงดาว
- สรสวดี อ่องสกุล. 2561. พื้นเมื่อน่าน ฉบับวัดพระเกิด กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬา

รสชาติบ้าน

มนตรีเสน่ห์เปี่ยมศักยภาพ

สู่การพัฒนา Gastronomy Tourism

‘Gastronomy Tourism’ หรือ ‘การท่องเที่ยวเชิงอาหาร’ เป็นเทรนด์การท่องเที่ยวที่กำลังมาแรงและเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยจากรายของ UNWTO คาดการณ์ว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงอาหารทั่วโลก เติบโตเฉลี่ยปีละ 16.8% และภายในปี พ.ศ. 2570 ก็จะมีมูลค่าตลาดถึง 1,796.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ ผลสำรวจพบว่า 88% ของผู้บริโภคมองว่าอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างแบรนด์ และยกระดับภาพลักษณ์ท้องถิ่นของจุดหมายปลายทาง เพราะฉะนั้น เรื่องอาหารจึงไม่ใช่แค่เรื่องของการกิน หากยังเปรียบได้กับสินทรัพย์ที่มีทั้งคุณค่าและมูลค่าสูงในการท่องเที่ยวยุคใหม่

สำหรับประเทศไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ของโลก เรามีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ที่เกื้อหนุนให้หลายพื้นที่ผลิตสินค้าเกษตรและวัตถุดิบคุณภาพ อีกทั้งแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมอาหารเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสามารถหยิบจับมารวมกันเป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยว Enjoy Eating ได้ไม่ยาก

หนึ่งในพื้นที่ดังกล่าวคือ ‘จังหวัดน่าน’ เมืองเล็ก ๆ ที่หลายคนตกหลุมรักบรรยากาศเนิบช้า ธรรมชาติสวยงาม และศิลปวัฒนธรรมน่าชื่นชม แลยังมีดีที่วัตถุดิบโดดเด่นและหายาก อย่าง ดอกเกลือภูเขา ไก่ยี่ ไก่ประดู่หางดำ ฟักทองพันธุ์ไข่เน่า หมูดำเมืองน่าน ข้าวพันธุ์น่าน 59 และอีกสารพัดไม่นับว่ามีเซฟเก่ง ๆ ที่นำวัตถุดิบเหล่านี้มารังสรรค์เป็นเมนูดั้งเดิมและร่วมสมัยเสิร์ฟให้ลิ้มลองอีกหลายร้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) โดยเฉพาะ Gastronomy Tourism ที่สามารถเชื่อมโยงอาหารพื้นถิ่นเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างมีเสน่ห์

กระนั้นก็ตาม เรื่องราวรสชาติของเมืองน่านกลับไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและคงน่าเสียดายถ้าอาหารเหล่านี้จะเป็นเพียงเมนูลับ ๆ ทั้งที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจท้องถิ่นได้มากมาย เหตุนี้เองที่ทำให้โครงการ ‘ชม ชิม น่าน: ยกระดับเส้นทางวัฒนธรรมอาหารเมืองน่าน’ ถูกปลุกปั่นขึ้น โดยมี คณะสัตวแพทยศาสตร์ และศูนย์วัฒนธรรมอาหารและบรรจุภัณฑ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นโต้โพลหลัก ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลน่าน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดน่าน และจังหวัดน่าน

ซึ่งได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านอาหารและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับอาหารพื้นถิ่นจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้แนวทางล้านนาสร้างสรรค์ (Creative Lanna) ที่มุ่งเน้นการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อจุดประกายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านมิติใหม่ โดยผสมผสานความรู้มรดกทางวัฒนธรรมกับความหลากหลายในรสชาติท้องถิ่น ผ่านการยกระดับมาตรฐานอาหารพื้นถิ่นและนำเสนอวัตถุดิบอัตลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ พร้อมเชื่อมโยงเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแวดวงอาหารและการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผนึกกำลังขับเคลื่อนน่านสู่จุดหมายปลายทางด้าน Gastronomy Tourism

ที่มีคุณค่าและน่าเปิดประสบการณ์กินมากกว่าเดิมแล้ว เพื่อให้เข้าใจในต้นทุนวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น ชม ชิม น่าน จึงลงมือจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมด้านอาหารของจังหวัดน่าน โดยชวนหน่วยงานราชการและภาคเอกชน อาทิ สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดน่าน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานน่าน) ชมรมร้านอาหารและที่พักจังหวัดน่าน รวมถึงเชฟผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น มาเฟ้นหาวัตถุดิบของเด่นของดี อันเป็นก้าวแรกในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่มีเอกลักษณ์จนได้ออกมาเป็นสายแพงของวัตถุดิบต้องลิ้มทั่วเมืองน่าน ไส้เรียงตั้งแต่บริเวณตอนบนของจังหวัด ซึ่งมีเกลือสินเธาว์จากบ่อเกลือ เกลือแร่ธาตุสูงจากภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์บนภูเขา มะแขว่น เครื่องเทศท้องถิ่นรสเผ็ดซ่าและมีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ไก่ประดู่หางดำเมืองน่าน ไก่สายพันธุ์พื้นเมืองเนื้อหวานเน้นนุ่ม และไก่ สาหร่ายน้ำจืดที่พบได้ในแหล่งน้ำธรรมชาติ อุดมไปด้วยสารอาหารที่มีประโยชน์และนิยมนำมาปรุงเป็นเมนูพื้นบ้าน อาทิ แกงไก่ยี่ ยำไก่ยี่ หรือทอดกรอบเป็นของว่าง สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวน่าน ซึ่งพบได้มากในอำเภอท่าวังผา

ส่วนบริเวณตอนกลางมีหมูดำเมืองน่าน หมูสายพันธุ์พื้นเมืองที่เลี้ยงในระบบอินทรีย์อย่างพิถีพิถัน เนื้อนุ่ม ไขมันแทรกพอกดี รสชาติอร่อยและมีคุณภาพ และข้าวเหนียวพันธุ์น่าน 59 ข้าวเหนียวพันธุ์เฉพาะที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่เพาะปลูกจังหวัดน่าน มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เมล็ดเรียวยาว เนื้อสัมผัสนุ่ม และหุงขึ้นหม้อ

หรือบริเวณตอนล่างซึ่งมีแม่น้ำน่านไหลผ่านหลายพื้นที่จึงเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบคุณภาพ อย่าง ผักอินทรีย์จากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกผักอินทรีย์ในอำเภอเวียงสา ปลาแม่น้ำน่าน เช่น ปลาค้อ ปลาคัง และปลาตะโกก รวมถึงฟักทองพันธุ์ไข่เน่า ฟักทองพันธุ์ท้องถิ่น เนื้อเหนียวนุ่ม รสชาติหวานมัน

ฐานข้อมูลวัฒนธรรมด้านอาหารของจังหวัดน่านชุดนี้ ไม่เพียงเป็นเครื่องยืนยันในศักยภาพของการเป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบที่โดดเด่น แต่ยังฉายให้เห็น Pain Point สำคัญ นั่นคือการที่วัตถุดิบหลายอย่างไม่เคยถูกนำเสนอหรือชูเป็นจุดขายอย่างจริงจัง จึงนำมาสู่การจัดการประชุมระดมสมอง เพื่อหาแนวทางสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหารให้จังหวัดน่านได้รับการจดจำในฐานะเมืองอาหารล้านนาที่มีเสน่ห์และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผ่านการสร้างแบรนด์

ถ่ายทอดเรื่องราวของวัฒนธรรมอาหาร นำเสนอเมนูอาหาร จากวัตถุดิบอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงรากวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และทำให้การพัฒนา Gastronomy Tourism ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ

สำหรับประเด็นของการส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคเมนูอาหารจากวัตถุดิบพื้นถิ่นที่หลากหลายนั้น ทางโครงการ ผลักดันผ่านการจัดกิจกรรมยกระดับทักษะเชฟในชุมชนที่เปิดโอกาสให้เหล่าเชฟในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ อำเภอเชียงกลาง อำเภอเวียงสา อำเภอเมือง อำเภอนาหมื่น และอำเภอสันติสุข กว่า 16 ชีวิต มาร่วมเวิร์คช็อปพัฒนาทักษะและรังสรรค์เมนูอาหารจากวัตถุดิบพื้นถิ่นให้เป็นกลายเป็นเมนูสุดพิเศษของชุมชน โดยมีเชฟ สุรเชษฐ์ ติเรกบุษราคัม เชฟมากประสบการณ์ด้านอาหารไทยและนานาชาติ ผู้ผ่านเวทีการแข่งขัน IRON CHEF Thailand ประจำปี พ.ศ. 2552 คอยติวเข้มทุกกระบวนการออกแบบ จนเกิดเป็นอาหารจานเด็ดและแปลกใหม่มากกว่า 20 เมนู ซึ่งชูเอกลักษณ์วัตถุดิบพื้นถิ่นได้อย่างน่าสนใจ ยกตัวอย่างเช่น พืชชาห์หมุดำตุ้มมะไฟจีน เครปเกลือ เบอร์เกอร์ ข้าวซอยหมูดำ เมนูปลาอ้ว ข้าวซอยไก่บ้านต้มดอกเกลือ เส้นบัวทิพย์ ไอศกรีมดอกเกลือ เมนูไก่ฮั่วมะแขว่น เหือนภูคา ซาลาเปามะไฟจีน ข้าวเหนียวดำมะม่วงไอติมมะไฟจีน เป็นต้น

ส่วนเรื่องการสร้างการรับรู้เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารพื้นถิ่นเมืองน่านให้กระจายสู่ตลาดที่กว้างขึ้น รวมถึงให้ผู้บริโภคในจังหวัดเข้าใจถึงมิติของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับจังหวัดนั้น โครงการ ชม ชิม น่าน ได้แบ่งการสื่อสารออกเป็น 3 ช่องทางหลักที่มีความแตกต่างเพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

หนึ่ง คือ การจัดทำหนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองน่าน แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นของจังหวัดน่าน ที่บอกเล่าตั้งแต่ประวัติความเป็นมา สูตรอาหาร วัตถุดิบอัตลักษณ์ ไปจนถึงรายชื่อร้านอาหารและเชฟชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาตำรับอาหารเมืองน่าน

สอง คือ การผลิตสื่อวิดีโอประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองน่าน ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของเมืองผ่านมุมมองที่หลากหลาย ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

FARM TO TABLE

**สัมพันธวัฒนธรรมอาหาร
เกษตรอินทรีย์
จากภูผาสู่สากล**

- ✓ สืบสานเกษตรอินทรีย์จากชุมชน
- ✓ เสนอเมนูจากสุดยอดเชฟพื้น 15 ท่าน
- ✓ ดนตรีสดเพื่อ

20 DEC 2024
09.00 – 22.00 น.
ณ **ลานต่อสุข**
(ข้างร้านกาแฟฮิลตันฮิลล์)

รับฟรี
คูปองส่วนลด
มูลค่า **50 บาท**
เฉพาะผู้ลงทะเบียน 100 ท่านแรก

และอย่างสุดท้าย คือ การจัดทำคอนเทนต์ การท่องเที่ยวเชิงอาหารในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง บทความ รีวิว วิดีโอท่องเที่ยว และการเล่าเรื่องผ่านโซเชียลมีเดีย โดยเน้นนำเสนอเมนูของอาหารพื้นถิ่นดั้งเดิม อาหารพื้นถิ่นประยุกต์ และวัตถุดิบอัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน ควบคู่ริ้วเส้นทางอาหารพื้นถิ่นที่โดดเด่นของจังหวัด ผ่านช่องทางออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือ อย่าง เฟสบุ๊คเพจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานน่าน หรือ การใช้อินฟลูเอนเซอร์ที่ได้รับความนิยม

และมีผู้ติดตามที่สนใจในการท่องเที่ยวและอาหารโดยเฉพาะ อาทิ เพจไปกับใหญ่ เพจบ้านฮาดอยู่น่าน เพจน่านน่าเที่ยว รวมถึงเพจน้องโบว์โตเต็มวัย ซึ่งช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่น วัตถุดิบอัตลักษณ์ ร้านอาหาร และการรับรู้เกี่ยวกับ Gastronomy Tourism ของจังหวัดน่านได้รับการเผยแพร่อย่างในวงกว้าง ที่สำคัญยังมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวตามรอยอินฟลูฯ อีกด้วย

นอกจากจุดเด่นด้านอาหารพื้นถิ่น จังหวัดน่าน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับ Gastronomy Tourism มากมาย เช่น วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุแช่แห้ง และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมล้านนา หรือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ อย่าง อุทยานแห่งชาติ ดอยภูคา ดอยเสมอดาว และบ่อเกลือโบราณ ที่สามารถผสานเข้ากับแนวคิด ‘จากธรรมชาติสู่โต๊ะอาหาร (From Farm to Table)’ ทำให้การท่องเที่ยวมีมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

จากไอเดียข้างต้นทางโครงการ ชม ชิม น่าน จึงร่วมมือกับร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงาน น่าน สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดน่าน สมาคมที่พัก และร้านอาหารจังหวัดน่าน พัฒนาการจังหวัดน่าน มูลนิธิ อักเมื่อน่าน บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด กองทุนสัตว์ป่า โลภ (World Wide Fund for Nature) บริษัท ประชาธิปไตย รักสามัคคี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด สำนักงานการวิจัย แห่งชาติ (วช.) ตลอดจนสถาบันการศึกษาและร้านอาหาร ในจังหวัดน่านกว่า 15 ร้าน ปักหมุดช่วงปลายเดือนธันวาคม ในปีที่ผ่านมา จัด ‘มหกรรมอาหารเมื่อน่าน Nan Gastronomy’ และงาน ‘From Farm to Table: สัมผัสวัฒนธรรมอาหารและ เกษตรอินทรีย์ จากภูผาสู่สากล’ เพื่อขยายการรับรู้เกี่ยวกับ อาหารพื้นถิ่นและเชื่อมโยงวิถีชีวิตอัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน เข้ากับอุตสาหกรรมอาหารและการท่องเที่ยว

โดยภายในงานมีการจัดแสดงอาหารพื้นถิ่นที่พัฒนา จากวัตถุดิบอัตลักษณ์ของจังหวัด กิจกรรมสาธิตการปรุงอาหาร จากเชฟชุมชน และวงเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการพัฒนา Gastronomy Tourism ให้ประสบความสำเร็จ พร้อมกันนั้น มีพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MOU) ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตวัตถุดิบอาหาร พื้นถิ่น ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกพืชอินทรีย์จังหวัดน่านและ ชมรมร้านอาหารและที่พักจังหวัดน่านเพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยง วิถีชีวิตพื้นถิ่นกับภาคธุรกิจร้านอาหารและอุตสาหกรรมอาหาร ภายในจังหวัด กระตุ้นให้ร้านอาหารเพิ่มสัดส่วนการใช้วัตถุดิบ จากแหล่งผลิตในชุมชนเพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน ที่จะช่วยสร้างรายได้อย่างยั่งยืนและความมั่นคงให้กับเกษตรกร ผู้มุ่งมั่นส่งมอบผลผลิตอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัยต่อผู้บริโภค

กิจกรรมการลงนามบันทึกความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกลุ่มเกษตรกร ผู้ผลิตพืชอินทรีย์ และชมรม ร้านอาหารและที่พักจังหวัดน่าน เพื่อนำไปสู่การยกระดับวัฒนธรรมด้านอาหารของจังหวัดน่าน (ภาพจากประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน)

พิธีเปิดงานมหกรรมอาหารเมืองน่าน
Nan Gastronomy และงาน From Farm to Table: สัมผัสวัฒนธรรมอาหารและเกษตรอินทรีย์
จากภูผาสู่สากล กล่าวรายงานการดำเนินงาน
โดย ผศ.ดร.น.สพ. สุวิทย์ โชติฉินนัท ผู้แทน
คณะผู้จัดงาน และพิธีเปิดงานโดย นางวชิรพร
อมตยกุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน (ภาพจาก
ประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน)

โดย มหกรรมอาหารเมืองน่าน Nan Gastronomy และงาน From Farm to Table: สัมผัสวัฒนธรรมอาหารและเกษตรอินทรีย์ จากภูผาสู่สากล ถือเป็นเวทีสำคัญในการโชว์ศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นน่าน และเปิดโอกาสให้เชฟชุมชนและผู้ประกอบการร้านอาหารได้นำเสนอเมนูสร้างสรรค์ที่ไม่เพียงยกระดับวัตถุดิบในพื้นที่ให้เฉิดฉาย ทว่าทางโครงการยังหมายใจว่า สิ่งเหล่านี้จะเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ที่จุดประกายให้เชฟชุมชนสามารถต่อยอดองค์ความรู้พัฒนาเมนูอาหารพื้นถิ่นให้มีความหลากหลายและร่วมสมัย เพื่อสร้างจุดขายใหม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่หลงใหลในวัฒนธรรมอาหาร พร้อมยกระดับจังหวัดน่านสู่เป็นหนึ่งในเมืองท่องเที่ยวเชิงอาหารที่โดดเด่นเปี่ยมชีวิตชีวา และเต็มไปด้วยประสบการณ์กินอันน่าประทับใจ

อ้างอิงจาก : รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ ‘ชม ชิม น่าน: ยกระดับเส้นทางวัฒนธรรมอาหารเมืองน่าน’ ภายใต้การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 3 เจริญกา
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ปลูกชุมชนด้วยความคิดสร้างสรรค์ ฟื้นย่านหัตถกรรมคู่เมืองเชียงใหม่

‘ฟื้นใจคนตันเปา (Spirit of TONPAO: Crafts Revivals)’ คือ โครงการในปีที่ผ่านมาของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนา ร่วมกับคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการตามแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 13 (พ.ศ.2566 – 2570) ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 6: การพัฒนาย่านสร้างสรรค์ (Creative District) และแบรนด์สร้างสรรค์ (Creative Branding) โครงการ Creative Lanna Co-Communities: กิจกรรมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่เทศบาลเมืองตันเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงพัฒนาสินค้าและบริการสร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศิลปหัตถกรรม เพราะที่นี่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมโดดเด่นของจังหวัด อาทิ กระดาษสาบ้านตันเปา รมบ่อสร้าง โคมลอย บ้านหนองไค้ เครื่องเงิน เครื่องเงินไม้แกะสลัก ผ้าทอพื้นเมือง และผ้าไหม ซึ่งล้วนสร้างชื่อเสียงให้สันกำแพงเป็นที่รู้จัก จนกลายเป็นจุดหมายปลายทางของคนรักงานคราฟต์ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาตลอดหลายปี

อย่างไรก็ดี ยุคทองของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแลนด์มาร์คประจำจังหวัด ก็ค่อย ๆ ผ่านพ้น เมื่อกระแสความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่พัฒนาความต้องการผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเติบโตสูงสุดในช่วงปลายทศวรรษ 2540-2550 ให้ซบเซาลง กอปรกับวิกฤติโควิด-19 ซ้ำเติมให้แรงงานทักษะต้องหันหาอาชีพใหม่ จนหลงเหลือผู้ประกอบการเพียงไม่กี่รายและส่วนใหญ่ก็เป็นผู้สูงอายุ

พื้นที่คนดันเปา จึงร่วมมือกับคณะวิจิตรศิลป์ เทศบาลเมืองดันเปา สภาวัฒนธรรมตำบลดันเปา และกลุ่มเยาวชนสภาวัฒนธรรมอำเภอสันกำแพง ชักชวนเครือข่ายชุมชนหัตถกรรมดันเปา นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เครือข่ายเยาวชนวัฒนธรรมอำเภอสันกำแพง และผู้ประกอบการหัตถกรรมในท้องถิ่นมาลงชั้นความคิดและความชำนาญ เพื่อพลิกฟื้นเศรษฐกิจในย่านหัตถกรรมสำคัญของเมืองเชียงใหม่ให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการจากต้นทุนศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น บนเป้าหมายของการยกระดับมรดกทางภูมิปัญญาเหล่านี้ให้สามารถก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมีคุณค่าและไม่สูญเสียตัวตน พร้อมส่งเสริมการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมล้านนา ควบคู่เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างนักสร้างสรรค์กับธุรกิจหัตถกรรมในท้องถิ่น

โดยมีผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขามาร่วมจุดพลังสร้างสรรค์เผยแนวทางปรับตัวตามเทรนด์โลก และกลยุทธ์ไม่ตายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมร่วมสมัยให้ชนะใจผู้บริโภคยุคใหม่ผ่านกิจกรรมเกลาความคิดและบ่มเพาะทักษะประสบการณ์ ตั้งแต่การจัดทำแผนธุรกิจ พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ พัฒนารูปแบบกิจกรรมภูมิปัญญาชุมชน พัฒนาการแสดงพื้นบ้าน ไปจนถึงการเปิดพื้นที่ตลาดนัด พื้นที่คนดันเปาจึงนับว่าเป็นอีกหนึ่งโมเดลที่มีกระบวนการทำงานครอบคลุมและน่าเรียนรู้อย่างมาก โดยเฉพาะสำหรับใครที่กำลังสนใจในเรื่องของการฟื้นฟูและส่งเสริมศักยภาพชุมชนด้านหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์

มองภาพธุรกิจคิดแผนพัฒนา

แน่นอนว่า เมื่อหนึ่งในปลายทางคือการพลิกฟื้นเศรษฐกิจของพื้นที่ เรื่องของแผนธุรกิจจึงถูกยกมาเป็นรากฐานสำคัญเพื่อวางแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มศักยภาพธุรกิจให้เกิดความยั่งยืน ก้าวแรกของโครงการจึงเริ่มต้นด้วยการชวนผู้ประกอบการในพื้นที่เทศบาลเมืองดันเปา อาทิ ชุมชนหนองโค้ง ชุมชนแม่โฮม ชุมชนบ่อสร้าง ชุมชนดันเปา และชุมชนสันป่าคำ มาทำความเข้าใจเกี่ยวกับ Business Model Canvas หรือแบบจำลองทางธุรกิจ ใน ‘กิจกรรมจัดทำ Business Model Canvas ร่วมกับชุมชนดันเปา’ ซึ่งฉายให้ผู้ประกอบการเห็นภาพรวมของโมเดลธุรกิจชัดเจน หลากมิติ และสามารถวางแผนธุรกิจหัตถกรรมได้อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ยังเชิญบรรดานักวิชาการ นักพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก บริษัท เมืองงาม ศรีเอชเอ็น จำกัด รวมทั้งนักพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) เชียงใหม่ มาช่วยวิเคราะห์ตลาด กลุ่มเป้าหมาย วางแผนกลยุทธ์ สร้างภาพลักษณ์แบรนด์ ตลอดจนกำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสื่อสารกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนที่ผู้ประกอบการชุมชนกับเหล่านักศึกษาจะได้ร่วมมือกันออกแบบ Business Model Canvas เพื่อวางแผนธุรกิจที่ยั่งยืน และสอดรับแนวโน้มของตลาดโดยมีหัวใจหลักในการสะท้อนอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชน

เปลี่ยนต้นทุนเป็นต้นแบบ

ถัดมาก็ถึงเวลาของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใน ‘กิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Craft Showcase)’ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้กับผู้ประกอบการชุมชนต้นเปา โดยร่วมมือกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ต่อยอดจากศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และออกแบบบรรจุภัณฑ์มาร่วมให้คำแนะนำ โดยผลลัพธ์ของกิจกรรมนี้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบสุดสร้างสรรค์ จำนวน 3 ชิ้น ที่ปรับโฉมผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย ดึงดูดใจให้ผู้มีความร่วมสมัยมากขึ้น ใช้งานได้หลากหลาย และสอดคล้องกับเทรนด์ผู้บริโภคยุคใหม่ ทว่ายังคงรักษามนต์เสน่ห์ของท้องถิ่นไว้อย่างมีเอกลักษณ์

◇ กำนกระเป๋

โดย ทีมเหล่าเดือนเกียง

กระเป๋าคอเนกประสงค์ทรง Tote ดีไซน์เรียบง่าย ดูดี ทำจากผ้าฝ้ายทอมือของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองต้นเปา ซึ่งมีจุดเด่นในลวดลายที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอสันกำแพง มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เพื่อตอบโจทย์การใช้งานที่หลากหลาย ได้ทั้งใส่ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว เอกสาร หรือแม้แต่สะพายไปช้อปปิ้ง

◇ น้องช่างซูใจ

โดย ทีม Twinz

งานเซรามิกที่นำสัญลักษณ์ประจำชุมชนต้นเปาอย่างช้าง มาสร้างสรรค์ลวดลายน่ารัก ๆ ผสมผสานกับลวดลายผลิตภัณฑ์ของดีประจำถิ่นอีกสารพัดชนิด อาทิ รมบ่อสร้าง กระดาษสา และโคมล้านนา เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนในมุมมองทันสมัย เก๋ไก๋ และเข้าถึงง่าย

◇ จังหวะชีวิต

โดย ทีม HC Ldylllic

เสื้อเชิ้ตทรง Oversized แฟชั่นไอเท็มยอดฮิตที่หลอมรวมความเท่ ความสบาย เข้ากับกลิ่นอายท้องถิ่นอย่างลงตัว โดยใช้ ‘ลายชินตา’ ลายผ้าเอกลักษณ์ของอำเภอสันกำแพง มาออกแบบใหม่ให้กลายเป็นชิ้นงานที่สะท้อนความร่วมมือ พร้อมเพิ่มลูกเล่นด้วยเส้นลายทางแนวตั้งและแนวนอนเพื่อสร้างมิติ แขนเสื้อแบบพองได้แรงบันดาลใจจากรูปทรงของโคมล้านนา และคอเสื้อแบบจีนที่ช่วยเพิ่มความเรียบร้อย อีกทั้งยังสามารถเพิ่มความหลากหลายด้วยกระเป๋าสายรัดที่ปรับเปลี่ยนรูปทรงเสื้อได้ตามต้องการ

ภูมิปัญญาที่น่าสนุก

ใน ‘กิจกรรมการพัฒนารูปแบบ Workshop ภูมิปัญญาชุมชน สู่วิสาหกิจร่วมสมัย (Craft Workshop)’ พี่ใจคนต้นเปา พยายามปลูกปั้นขึ้นมาเพื่อจุดแรงบันดาลใจให้ผู้ประกอบการในชุมชน ได้ลองนำเอาองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่สั่งสมมาพัฒนาเป็นเวิร์คช็อปงานคราฟต์ สร้างช่องทางหารายได้ใหม่ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน พร้อมเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไปในตัว โดยระดมไอเดียร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และวิทยากรมากประสบการณ์ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จนเกิดเป็น 5 กิจกรรมเวิร์คช็อปสุดล้ำท้องถิ่นที่ผสมผสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน เทคนิคสนุกสนาน และแนวคิดสมัยใหม่

◇ กำไลข้อมือจากลูกปัด ‘TONPAO Bracelet Making Kit’

โดย ทีม The Think Tank

เวิร์คช็อปทำเครื่องประดับที่หยิบจับงานศิลปหัตถกรรมอันโดดเด่นของชุมชนต้นเปา ไม่ว่าจะเป็นโคมแขวน รมบ่อสร้าง และกระดาษสา มาเป็นแรงบันดาลใจในการผลิตจีประดับสร้อยคอและสร้อยข้อมือน่ารัก ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะล้านนาในรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยและสวยงาม

๑ ชุดการเรียนรู้การทำโคมสร้างสรรค์

โดย ทีมใต้ถุนบ้าน

เวิร์คช็อปประดิษฐ์โคมล้านนาในรูปแบบพับจากชุดโคมสร้างสรรค์ที่ออกแบบให้ทุกคนสามารถประกอบได้ด้วยตัวเองโดยยังคงรายละเอียดของภูมิปัญญา เพื่อสร้างการเรียนรู้วัฒนธรรมล้านนาที่น่าสนใจและช่วยให้ผู้ร่วมเวิร์คช็อปได้สัมผัสกับหัตถกรรมของชุมชนอย่างเพลิดเพลิน เข้าถึงง่าย

๑ ก้านกระเป่า

โดย ทีมเหล่าเดือนเกี้ยว

เวิร์คช็อปกระเป่าผ้าที่ได้แรงบันดาลใจจากการใช้กระเป่าผ้าในชีวิตประจำวันของคนไทยทุกช่วงวัย โดยนำ ‘ผ้าทอลายก่าน’ ผ้าพื้นเมืองของอำเภอสันกำแพง มาเย็บร่วมกับผ้าแคนวาส เพื่อสร้างสรรค์เป็นกระเป่าผ้าดีไซน์เรียบง่ายแต่สวยสะดุดตา เหมาะสำหรับพกพาใส่ของใช้ส่วนตัว เอกสาร หรือแท็บเล็ต

๑ แจกกันดอกไม้ โคมสาบุดา

โดย ทีมแกรนด์ไฉไล

เวิร์คช็อปทำแจกันรูปโคมล้านนาที่ออกแบบมาเพื่อเป็นตัวแทนของการผสมผสานระหว่างความเก่า-ใหม่ และเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับความเป็นสากล โดยแจกันรูปโคมล้านนาเกิดจากความชื่นชมในความงดงามของโคมล้านนา ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่แฝงไปด้วยความหมายอันลึกซึ้งเกี่ยวกับความศรัทธา ความสุข และความเป็นสิริมงคล

๑ กิ๊ฟและพวงกุญแจเรซินจากเศษกระดาษสา

โดย ทีม Fairytale

เวิร์คช็อปที่เพิ่มมูลค่าให้กับเศษกระดาษสาเหลือใช้จากชุมชนต้นเปา ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการทำกระดาษสามานานกว่า 70 ปี โดยผสมผสานเข้ากับวัสดุสมัยใหม่อย่างเรซิน เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์กับและพวงกุญแจเรซินจากที่มีสีสันและลวดลายสวยงามเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งไม่เพียงถ่ายทอดความงามของวัสดุจากภูมิปัญญา หากยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น

นาฏศิลป์ถิ่นต้นเปา

นอกเหนือจากพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ พื้นที่ต้นเปายังให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น จึงเกิดเป็น ‘กิจกรรมพัฒนาการแสดงพื้นบ้าน ในชุมชนสู่การแสดงล้านนาร่วมสมัย (Craft Performance)’ ที่ได้ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงร่วมสมัยและศิลปินที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็น ดร.ณัฐพัฒน์ ผลพิกุล อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะดนตรีและการแสดง คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชีรยุทธ นิยมกุล อาจารย์พิเศษ ภาควิชาศิลปะดนตรีและการแสดงคณะวิจิตรศิลป์ คณะวิจิตรศิลป์ และผู้ก่อตั้งคณะการแสดงลีปาน คอลเลคชั่น รวมทั้ง แววดาว ศิริสุข อาจารย์พิเศษ คณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปะการแสดงมหาวิทยาลัยกรุงเทพ และเจ้าของ SIRISOOK Dance Theater มาร่วมกันออกแบบพัฒนาการแสดงที่ผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงร่วมสมัยกับศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนต้นเปา จนได้ออกมาเป็นการแสดงเอกลักษณ์จำนวน 2 ชุด อย่าง ‘หัตถศิลป์ถิ่นต้นเปา’ การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยซึ่งร้อยเรียงเรื่องราวของชุมชนต้นเปา ผ่านการเคลื่อนไหวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ศิลปะ และหัตถกรรมพื้นบ้าน อาทิ การจักสาน การทอผ้า การพันร่มบ่อสร้าง และทำโคมล้านนา รวมถึงใช้อุปกรณ์เชิงสัญลักษณ์มาประกอบกับการเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบของระบำ เพื่อให้ผู้ชมสัมผัสได้ถึงหัตถศิลป์ถิ่นต้นเปาในมิติใหม่อันงดงาม ตราทรง

และการแสดงชุด ‘ไฟฟ้ายพ็อน’ ถ่ายทอดลีลาอันอ่อนหวานทวามั่นคง ประหนึ่งธรรมชาติของต้นไผ่ยามถูกลมผสมผสานกับท่วงทำนองดนตรีแห่งเสียงไผ่ เป็นชุดการแสดงที่สะท้อนวิถีหัตถกรรมอันเรียบง่าย สง่างาม และรื่นรมย์ ที่สำคัญคือมีท่วงท่าการฟ้อนรำที่ไม่ซับซ้อน เด็กเล็กและผู้ใหญ่ในชุมชนสามารถฝึกฝนและง่ายต่อการนำไปต่อยอดเป็นชุดการแสดงประจำตำบลเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือน

บอกเล่าความภูมิใจ

แล้วช่วงปลายปีระหว่างวันที่ 9-15 ธันวาคม 2567 ที่ผ่านมานี้เอง ผลสำเร็จของโครงการทั้งหมดก็ถูกนำไปเปิดตัวในงาน ‘เทศกาลล้านนาสร้างสรรค์ (Creative Lanna Festival)’ ซึ่งจัดโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยนำเสนอผ่านสารพัดกิจกรรมสนุกสนานและได้สาระ ทั้งในรูปแบบของเวทีเสวนา ‘TONPAO’s Craft Talk’ บอกเล่าเรื่องราวหัตถกรรมต้นเปาที่สร้างชื่อเสียงแก่จังหวัดเชียงใหม่มาอย่างยาวนาน ‘TONPAO’s Craft Workshop’ กิจกรรมเวิร์คช็อปหัตถกรรมชุมชนร่วมสมัย ‘TONPAO’s Craft Showcase’ การจัดแสดงนิทรรศการประวัติความเป็นมาของตำบลต้นเปา นิทรรศการแสดงผลภัณฑ์ร่วมสมัยที่ผู้ประกอบการในชุมชนและนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกันพัฒนา รวมถึงนิทรรศการแสดงผลภัณฑ์และจัดจำหน่ายสินค้าของผู้ประกอบการในตำบลต้นเปา อาทิ ชุมชนคนทำกระดาษสาบ้านต้นเปา กลุ่มสานตะกร้าพลาสติกบ้านแม่โฮม ศูนย์หัตถกรรมบ้านพรหมจાર้านดอกไม้กระดาษสาและตุ๊กตา และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองไค้ และ ‘TONPAO’s Craft Performance’ โชว์การแสดงนาฏศิลป์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นต้นเปาและชุดผ้าฝ้ายพ่อนที่ได้รับเสียงชื่นชมอย่างล้นหลาม

การเข้าร่วมเทศกาลล้านนาสร้างสรรค์นับเป็นอีกเวทีสำคัญที่ช่วยขยายโอกาสให้ผลิตภัณฑ์และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของต้นเปาเป็นที่รู้จักมากขึ้น เหนืออื่นใด พี่นใจคนต้นเปามุ่งหวังว่ากิจกรรมของโครงการครั้งนี้จะช่วยเผยมุมมองความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการพลิกฟื้นและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นเครื่องมือส่งต่อความรู้สึกภาคภูมิใจและกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ นักเรียน นักศึกษา และชาวชุมชนตระหนักถึงศักยภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะทรัพยากรที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถต่อยอดได้ทั้งในด้านศิลปะ การศึกษา และเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

อ้างอิงจาก : รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการ ‘ฟื้นใจคนต้นเปา (Spirit of TONPAO: Crafts Revivals)’ โครงการภายใต้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ตามแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะเวลา 13

ล่านนาโทน

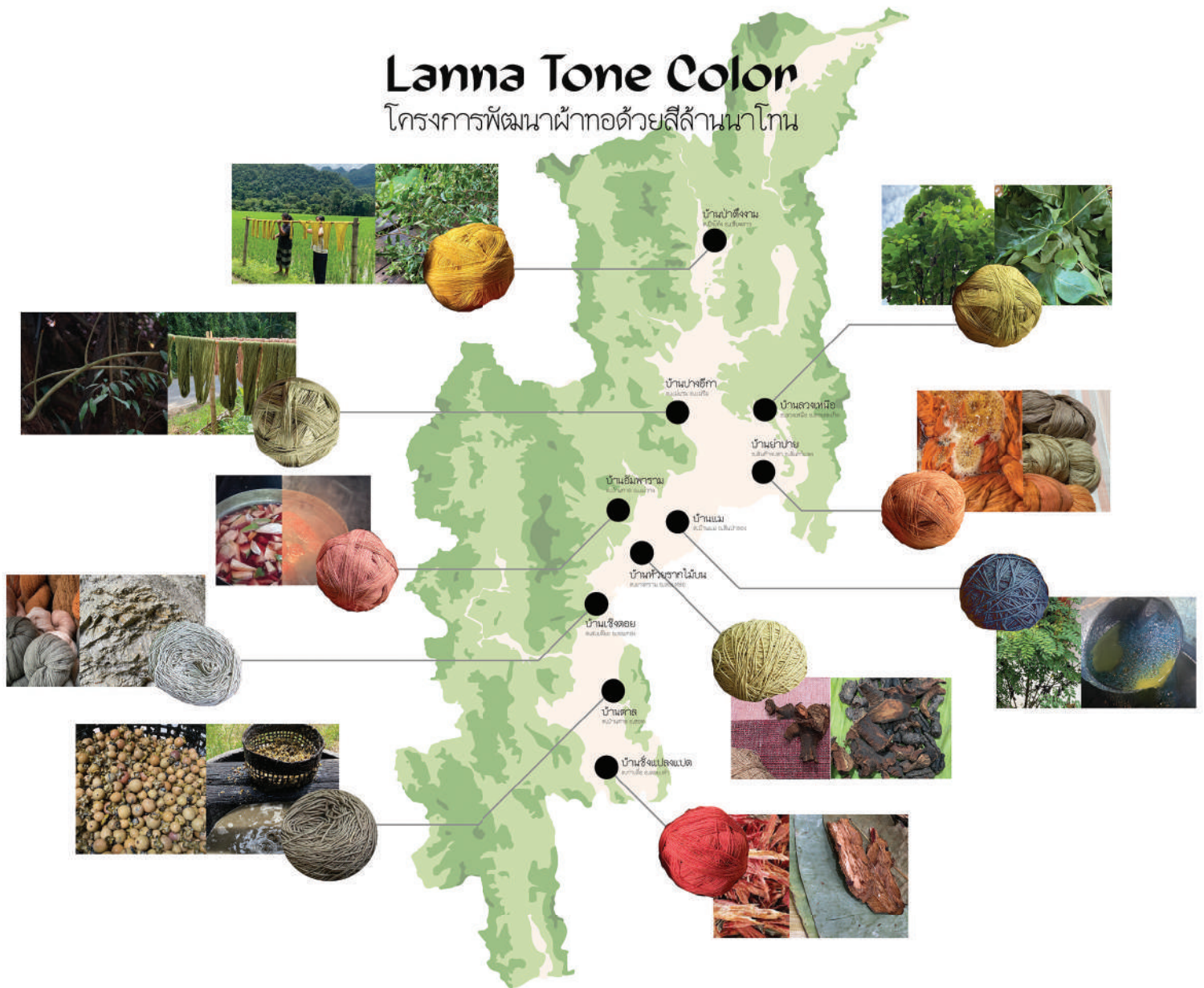
ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ

ฐานันท์ เครือระยา¹

โครงการพัฒนาผ้าทอด้วยสีล่านนาโทน (Lanna Tone Color) เป็นโครงการที่ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แผนที่ 13 โดยบูรณาการระหว่างคณะมนุษยศาสตร์ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล่านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และชุมชน 10 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ จากอำเภอเชียงดาว แม่ริม สันกำแพง ดอยสะเก็ด สันป่าตอง แม่วาว ฮอด ดอยหล่อ ดอยเต่า จอมทอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความรู้ในการทอผ้าฝ้ายด้วยเทคนิคต่างๆ สนใจอยากจะเรียนรู้เทคนิควิธีการย้อมสีธรรมชาติ และเป็นชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ ต้องการเรียนรู้การออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้า เพื่อร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของสีย้อมร่วมกับชุมชน แล้วออกแบบผ้าทอด้วยสีย้อมธรรมชาติของแต่ละชุมชนเอง ด้วยการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นของตนเองให้เกิดประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างลักษณะเฉพาะให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้แก่ชุมชน ให้เกิดการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าทอโทนสีอัตลักษณ์ชุมชน นำไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าอันเป็นวัฒนธรรมล่านนาอย่างสร้างสรรค์

¹นักบริหารงานการศึกษา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล่านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการพัฒนาผ้าทอด้วยสีล้านนาโทน

ช่วงเวลาที่ผ่านมา สังคมโลกให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติขึ้น จึงเกิดแนวคิดส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ และระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลายแห่งเริ่มนำภูมิปัญญาโบราณ และงานหัตถกรรมมาเป็นทางเลือกในการรักษาสีแวดล้อม การย้อมสีผ้าฝ้ายด้วยสีธรรมชาติ ก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยลดมลพิษ ไม่เกิดอันตรายกับผู้ผลิต และผู้ใช้ผ้าด้วย โครงการพัฒนาผ้าทอด้วยสีล้านนาโทน (Lanna Tone Color) จึงนำแนวคิดนี้ไปบูรณาการกับชุมชนที่มีความรู้ในการทอผ้าฝ้าย ด้วยเทคนิคต่างๆ อยู่แล้ว

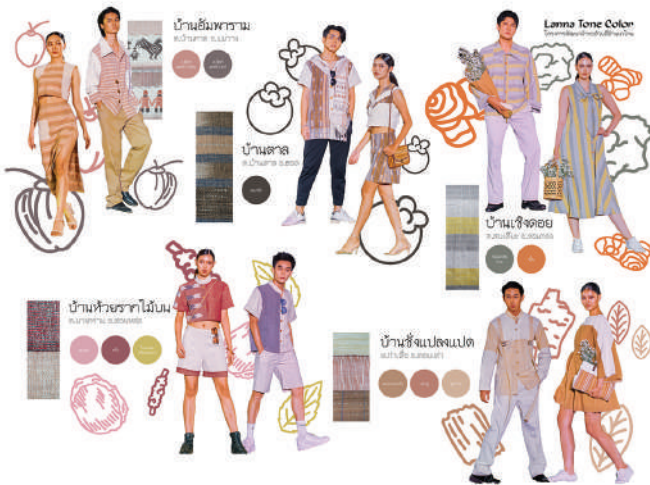
และสนใจอยากจะเรียนรู้เทคนิควิธีการย้อมสีธรรมชาติ หรือเป็นชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ และอยากเรียนรู้การออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้ามาร่วมดำเนินงานด้วย เพื่อให้ชุมชนได้นำความรู้การสีกัดสี และการย้อมสีธรรมชาติ และเทคนิคอื่นๆ ในการออกแบบผ้าทอไปใช้ออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชนเอง รวมทั้งได้ “สีล้านนาโทน” เป็นสีเฉพาะในท้องถิ่น ที่นีกออกแบบหรือผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่าและมูลค่า

การทำอัตลักษณ์ของสีย้อมของชุมชนประเพณีจากบริบทที่ตั้งชุมชน วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับการใช้ผ้า และลักษณะของผ้าทอในแต่ละแห่งว่าเหมาะสมกับการใช้สีอะไร หลังจากที่ได้ร่วมดำเนินงานโครงการแล้ว ชุมชนจะสามารถนำความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติไปใช้ในการสกัดสีจากพืชพันธุ์ หรือวัสดุธรรมชาติที่มีในชุมชน เรียนรู้วิธีการใช้สีสำหรับการสร้างสรรค์ผ้าทอให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ และเกิดการเรียนรู้กระบวนการออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ซึ่งจะช่วยเหลือเสริมประสบการณ์ให้กับคนในชุมชนได้นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนตนเอง โดยการดำเนินงานผ่านกระบวนการ 3 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมที่ 1 : ศึกษาบริบทชุมชนเพื่อหาโทนสีอัตลักษณ์ (Color hunting) ลงพื้นที่ศึกษาสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มทอผ้า เพื่อร่วมกันคัดเลือกวัสดุย้อมในพื้นที่ที่สามารถนำมาทำสีย้อมอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งกระบวนการดำเนินงานต้องให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และออกแบบสีผ้าทอร่วมกัน

2. กิจกรรมที่ 2 : อบรมการใช้สีอัตลักษณ์ชุมชนในการทอผ้าและการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการใช้สีอัตลักษณ์ชุมชนในการทอผ้าและการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้กลุ่มชุมชนที่ร่วมโครงการได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าในแต่ละชุมชน นำความรู้การสกัดสี และการย้อมสีธรรมชาติ และเทคนิคอื่นๆ ในการออกแบบผ้าทอไปใช้ออกแบบต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชนเอง

3. กิจกรรมที่ 3 : นำเสนอผลงานรูปแบบนิทรรศการ และแฟชั่นโชว์ การเผยแพร่ความรู้เรื่องสื้อมธรรมชาติ และผลงานที่ได้รับจากโครงการ ด้วยการนำผ้าทอไปใช้ออกแบบ ต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชนเอง ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ผ้าและ ชุดเครื่องแต่งกายที่ได้รับการออกแบบจำนวน 30 ผลงาน โดยบูรณาการกับการเรียนการสอนของคณะมนุษยศาสตร์ ให้นักศึกษาออกแบบและตัดเย็บชุด รวมถึงมีการจัดนิทรรศการ และแสดงแฟชั่นโชว์ชุดที่ได้รับการออกแบบและตัดเย็บแล้ว จำนวน 20 ชุด ซึ่งควบคุมการออกแบบและตัดเย็บโดย อาจารย์ ดร. ปรณกร แก้วรามุข คณะมนุษยศาสตร์ ในงาน Creative Lanna Festival 2024 จัดขึ้น ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณ ล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 9 – 15 ธันวาคม 2567

ผลจากการดำเนินงานชุมชนมีความรู้จากการดำเนินงานโครงการ และสามารถนำไปใช้ในการย้อมสีผ้า ทำลวดลาย และออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าได้ รวมถึงเกิดเครือข่ายชุมชนผ้าทอในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถแลกเปลี่ยนเทคนิควิธีการย้อมผ้า ทอผ้า แลกเปลี่ยนวัสดุในการย้อมในแต่ละชุมชน ทั้งนี้การจัดนิทรรศการและเผยแพร่สื่อต่างๆ ของโครงการ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมมากขึ้น

ในส่วนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เกิดผลจากการบริการวิชาการแก่ชุมชน มีการเผยแพร่สื่อต่างๆ ในด้านองค์ความรู้ ซึ่งสร้างการรับรู้ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคมมากขึ้น ทั้งยังบูรณาการกระบวนการดำเนินงานโครงการกับการเรียนการสอนในคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้รับการบ่มเพาะความรู้และฝึกการปฏิบัติการออกแบบตัดเย็บเครื่องแต่งกาย

การสกัดสีย้อมจากธรรมชาติ

วัสดุ และพืชพรรณธรรมชาติรอบตัวที่มีสีส้น สามารถนำมาสกัดสีย้อมได้ โดยภูมิปัญญาโบราณได้คิดค้นการสกัดสีจากธรรมชาติ 2 รูปแบบ คือการย้อมเย็นและย้อมร้อน การย้อมสีธรรมชาติแบบย้อมเย็น คือ วิธีการย้อมสีผ้าโดยใช้น้ำเปล่าสกัดสีจากพืชพรรณธรรมชาติ โดยไม่ใช้ความร้อนสูงในการย้อม ซึ่งกระบวนการย้อมเย็นต้องนำพืชพันธุ์ไปหมัก หรือแช่น้ำทิ้งไว้หลายชั่วโมง จนเกิดปฏิกิริยาทางเคมีด้วยจุลินทรีย์ก่อน แล้วจึงจะสามารถนำไปย้อมได้ พืชที่ย้อมเย็น เช่น ฮ้อมคราม มะเกลือ รวมถึงดิน และหินที่บดจนเนื้อละเอียดแล้วนำไปแช่น้ำก็ย้อมด้วยวิธีนี้ การย้อมเย็นมีกระบวนการค่อนข้างซับซ้อนกว่า เพราะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการหมักและดูแลจุลินทรีย์ในหม้อย้อมตลอดเวลา

ส่วนการย้อมสีธรรมชาติแบบย้อมร้อน คือ วิธีการย้อมผ้าด้วยการใช้พืชพรรณธรรมชาติ ทั้งดอก ผล ใบ เปลือกไม้ ราก นำมาต้มในน้ำเดือด เพื่อสกัดสีออกมา แล้วนำผ้าที่ต้องการย้อมลงไปแช่และต้มในน้ำย้อมที่ร้อนจัด วิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสีที่ได้จะติดทน และได้สีส้นที่หลากหลาย เพราะสามารถย้อมทับสีหรือผสมสีได้ โดยภูมิปัญญาดั้งเดิมจะสังเกตว่าพืชชนิดใดให้สีได้ และหากผสมน้ำที่มีฤทธิ์เป็นกรด เป็นด่าง จะให้เฉดสีแตกต่างกันออกไป บางก็อาศัยการชิมรสชาติของพืช หากมีรสฝาดก็แสดงว่านำมาย้อมให้สีได้ติดทนดี

ความมีเสน่ห์ของสีย้อมธรรมชาติคือ สีไม่ฉูดฉาด สบายตา ค่าสีที่ได้ในการย้อมแต่ละครั้งก็มีความแตกต่างกัน เนื่องด้วยความต่างของปัจจัยหลายอย่างที่ควบคุมได้ยาก เช่น ช่วงฤดูกาล อากาศ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ความแล้ง แสงแดด ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช และสภาพอากาศช่วงที่ย้อมผ้า ดังนั้นการดำเนินงานร่วมกับชุมชน จึงให้แต่ละชุมชนได้คัดเลือกพืชพรรณ และวัสดุย้อมที่มีในท้องถิ่นตนเองมาใช้ เพื่อให้หาทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัวมาเป็นวัสดุหลัก ช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้

ชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการ

การค้นหาชุมชนในการบูรณาการร่วมกัน จำเป็นต้องหาชุมชนที่มีการทอผ้าอยู่แล้ว เพื่อนำผ้าย้อมสีนั้นมาต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนกรรมวิธีในการทอผ้า เพียงแต่นำกระบวนการออกแบบมาแนะนำ และช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยชุมชนที่ร่วมโครงการมีสีย้อมที่ร่วมกันคัดเลือกและนำมาใช้ ดังนี้

1. บ้านป่าติงงาม ต.ปึงไคง อ.เชียงดาว

ชุมชนปกากะญอ ในหมู่บ้านกลางหุบเขาของอำเภอเชียงดาว มีการทอผ้าฝ้ายปั่นมือ และนำต้นเกอระเรือ (ตะเคียนหนู, ไม้เหว) ไม้ในท้องถิ่นจาก “ดอยผาผึ้ง” มาย้อมให้สีเหลือง ออกแบบสีและลวดลายผ้าทอโดยพี่เยาวเรศ สุวิ

2. บ้านปางอีกา ต.แม่แรม อ.แมริม

ชุมชนปกากะญอ ในอำเภอแมริม ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนนำพืชพันธุ์ธรรมชาติท้องถิ่นมาย้อมสีผ้าฝ้ายได้หลากหลายโทนสี เพื่อใช้ในการทอผ้า และปักลวดลายผ้าไว้ในชีวิตประจำวัน ออกแบบสีและลวดลายผ้าทอโดยแม่วันเพ็ญกาฑู ด้วยการนำต้นเพกา มาย้อมให้สีเขียว และต้นถอกลอมาย้อมให้สีน้ำตาล

3. บ้านलगเหนือ ต.लगเหนือ อ.ดอยสะเก็ด

ชุมชนชาวไทยลื้อบ้านलगเหนือยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นไทย ผ่านทางภาษา อาหาร วิถีชีวิต และการปลูกฝ้ายแล้วเก็บมาทอเป็นผืนผ้าเพื่อใช้ในครอบครัว จึงทดลองนำใบฝ้าย มาย้อมเป็นสีเหลืองอ่อน ใช้ใบตองเต้าที่เป็นไม้มกคลมาย้อมเป็นสีครีม และใช้แก่นฝางมาย้อมเป็นสีชมพู ออกแบบสีและลวดลายผ้าทอโดยแม่พรรษา บัวมะลิ แห่งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไตลื้อบ้านใบบุญ

4. บ้านยาปาย ต.สันกำแพง อ.สันกำแพง

บ้านยาปาย เป็นชุมชนทอผ้าขึ้นสันกำแพง ซึ่งเป็นผ้าขึ้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของอำเภอสันกำแพง โดยทอเป็นลายริ้วขวาง มีสีสันหลากหลาย และนิยมใช้สีในโทนเดียวกัน ทอไล่สีจากอ่อนไปเข้ม หมู่บ้านนี้มีการทอผ้าขึ้นเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน แต่นิยมใช้ผ้าฝ้ายโรงงานสำเร็จ จึงอยากจะทำลองมาใช้ฝ้ายสีย้อมจากธรรมชาติ จึงนำสีส้มจากทองกวาว สีเหลืองอมน้ำตาล จากใบขี้เหล็ก และสีชมพู จากใบสัก มาทอขึ้นลายสันกำแพง ออกแบบสีและลวดลายผ้าทอโดยพี่น้องเยาว์ ทองดอกแดง

5. บ้านแม ต.บ้านแม อ.สันป่าตอง

ชุมชนบ้านแมในอดีต แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทำจากฝ้ายและคราม ซึ่งเป็นผ้าที่สวมใส่ในชีวิตประจำวัน และสามารถย้อมทับให้สีเข้มขึ้นได้ตลอดระยะเวลาการใช้งาน ในชุมชนมีผู้ประกอบการที่ทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติ มาติสตูดิโอ โดยพี่วัชรพงษ์ ต้องรักชาติ ได้ออกแบบสีและ ลวดลายผ้าจากคราม เป็นสีน้ำเงิน และใช้สีน้ำตาลอ่อน จากฝ้ายต้นมาทอเป็นผืนผ้า

6. บ้านอัมพาราม ต.บ้านกาด อ.แม่วาง

มะพร้าว เป็นพืชท้องถิ่นที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ หลากหลาย ผลมะพร้าวนำมาทำขนมและส่วนประกอบ ของอาหาร และสามารถนำเปลือกมาต้มเพื่อย้อมสีได้ โดยผู้ประกอบการ ผ้าฝ้ายทอมือบ้านกาด อัมพาราม แม่วาง เชียงใหม่ จึงนำเปลือกมะพร้าวอ่อนและแถมออกแบบสีและ ลวดลายผ้า ซึ่งเน้นงลักษณะ หน้อยดี และพินิตยา หน้อยดี ได้เลือกใช้สีชมพู มาจากเปลือกมะพร้าวอ่อน และสีน้ำตาล มาจากเปลือกมะพร้าวแก่ในชุมชนมาทำสีย้อม

7. บ้านห้วยรากไม้บน ต.ยางคราม อ. ดอยหล่อ

บ้านห้วยรากไม้บน เป็นชาวลาหู่กลุ่มหนึ่ง ได้อพยพจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และ อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มาตั้ง ถิ่นฐานที่บ้านห้วยรากไม้บน เมื่อประมาณ 60 ปี ที่แล้ว แต่ยังคงรักษาภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติ และการทอผ้าไว้เป็นอย่างดี จึงนำวัสดุย้อม ดั้งเดิมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ย้อม สีผ้าคือสีน้ำตาล จากสนนอย สีน้ำตาล จากใบแหนะ (หอมหลวง) สีเขียว ออกแบบสีและลวดลายผ้าโดย แม่กล้วย ทองคำมากมี

8. บ้านเชิงตอย ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง

หินจากตอยโมคคัลลาน เป็นแหล่งสกัดสีย้อมธรรมชาติของบ้านเชิงตอย ซึ่งเป็นหินที่มีสีดำ เมื่อนำมาย้อมแล้วจะให้สีเทา จึงเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาการย้อมสีจากแร่ธาตุหินและดิน โดยเฉพาะ ซึ่งกรรมวิธีการย้อมสีคัดค้นและพัฒนากระบวนการย้อมสีจากดินและดินโดยพ่ออินตา นันตะเล และดำเนินการทอผ้าโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงตอยที่มีพี่ทัศนีย์ ยานะโส เป็นผู้ดูแลกลุ่ม จึงออกแบบสีและลวดลายผ้าด้วยการย้อมสีเทา จากหินโมคคัลลาน และสีเหลืองจากขมิ้น

9. บ้านตาล ต.บ้านตาล อ.ฮอด

ในอดีตชาวฮอด ใช้ผ้าฝ้ายสีเข้มที่ย้อมจากมะเกลือและคราม เนื่องจากเป็นสีย้อมผ้าที่ติดทน และเป็นวัสดุย้อมธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ผู้ประกอบการผ้าฝ้ายทอมือบัวจัน Buajeen Cotton ที่มีความรู้ด้านการย้อมมะเกลือโดยเฉพาะ โดยแม่บัวจัน มีดโห้ง ได้ออกแบบสีและลวดลายผ้าด้วยการย้อมสีมะเกลือ ให้เป็น 2 เฉดสีคือดำ และน้ำตาลเข้ม เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผืนผ้าที่เกิดมิติลวดลายมากกว่าการใช้โทนสีเดียว

10. บ้านช้างแปลงแปด ต.ท่าเตื่อ อ.ดอยเต่า

ในป่าชุมชนของอำเภอดอยเต่า มีพันธุ์ไม้ยืนต้นที่สามารถนำมาย้อมสีธรรมชาติได้ โดยการตากเปลือกไม้และเก็บใบมาย้อมให้โทนสีหลากหลาย แสดงถึงความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการเอี่ยมเดือน โดยแม่แสงเดือน เปี้ยตัน จึงได้ออกแบบสีและลวดลายผ้าโดยใช้ต้นมะม่วงนอวัน เป็นสีน้ำตาลอมเหลือง ต้นประดู่ สีแดงอมน้ำตาล และใบหูกวาง สีเหลืองอมเขียวอ่อน

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
และสร้างสรรค์

CENTER FOR THE PROMOTION OF
ART CULTURE AND CREATIVE LANNA